

Raport privind activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii în anul 2009

CUPRINS:

Capitolul I

Activitatea prin prisma prevederilor Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

- 1.1. Obiectivul Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante
- 1.2. Organizarea activității Mecanismului național de prevenire a torturii
- 1.3. Împuternicirile membrilor Consiliului consultativ
- 1.4. Finanțarea activității Mecanismului național de prevenire a torturii
- 1.5. Implicarea organizațiilor neguvernamentale în activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii
- 1.6. Vizite efectuate în cadrul activității Mecanismul național de prevenire a torturii pe parcursul anului 2009
- 1.7. Deficiențe în investigarea cazurilor de tortură și standardele internaționale privind eficacitatea investigării cazurilor de tortură

Capitolul II

Respectarea dreptului la viață și la integritate fizică și psihică în regiunea transnistreană

Capitolul III

Situația persoanelor deținute în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne

- 3.1. Considerații generale
- 3.2. Condiții materiale de detenție
- 3.3. Tortura și rele tratamente
- 3.4. Serviciile medicale

Capitolul IV

Situația persoanelor deținute în instituțiile subordonate Ministerului Justiției

- 4.1. Considerații generale
- 4.2. Condiții materiale de detenție
- 4.3. Tortura și rele tratamente
- 4.4. Serviciile medicale

Concluzii și recomandări

Capitolul I

Activitatea prin prisma prevederilor Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

1.1. Obiectivul Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente cu cruzime, inumane sau degradante a fost adoptat la 18 decembrie 2002, la sesiunea a 57-a a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite. Protocolul Opțional a fost semnat de către Republica Moldova la 16 septembrie 2005 și ratificat la 30 martie 2006. Acesta a intrat în vigoare la 24 iulie 2006.

Potrivit art.1 al Protocolului Opțional, obiectivul acestuia constă în stabilirea unui sistem de vizite regulate, întreprinse de către organe independente internaționale și naționale la locurile, în care persoanele sînt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Prin prisma Protocolului Opțional, privare de libertate înseamnă orice formă de detenție sau închisoare, sau plasarea unei persoane într-un mediu public sau privat de reținere, din care nu îi este permis să plece după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură¹.

Definiția dată de protocolul Opțional privării de libertate face, evident faptul că, în cazul Republicii Moldova, sub incidența acestei definiții se află în egală măsură atât instituțiile penitenciare, de reținere și arestare preventivă, cât și instituțiile medico-sociale pentru persoanele cu dizabilități mintale. Totodată, domeniul instituțiilor în legătură cu care mecanismul național ar urma să-și exercite atribuțiile, este nu numai foarte larg, dar și cu o complexitate și specificitate instituțională aparte.

Totodată, în scopul prevenirii torturii, la nivel internațional OPCAT a creat un organism de prevenire în cadrul ONU, Subcomitetul pentru prevenirea torturii, iar la nivel național presupune înființarea de mecanisme naționale de prevenire, independente.

Practica implementării OPCAT nu identifică o formulă strict determinată a mecanismelor naționale de prevenire, deși majoritatea statelor europene, care au semnat și ratificat OPCAT, au optat în favoarea Instituțiilor naționale pentru apărarea drepturilor omului, deoarece, acestea au la baza constituirea Principiilor privind statutul Instituțiilor naționale pentru apărarea drepturilor omului, cunoscute și sub denumirea de Principiile de la Paris, care presupun existența unui mandat larg, independență funcțională și pluralism.

Prin urmare, statele-părți au libertatea de a selecta tipul organului, care se potrivește cel mai bine contextului individual al țării.

Cert, este faptul că, activitatea de examinare în mod regulat a tratamentului aplicat persoanelor din aceste instituții, precum și formularea de recomandări către autoritățile competente, în vederea îmbunătățirii acestui tratament și a condițiilor persoanelor private de libertate, presupune existența unei autorități independente din punct de vedere funcțional, avînd asigurate resurse corespunzătoare pentru o bună organizare și funcționare, al cărei personal să fie format din experți cu aptitudini și cunoștințe profesionale necesare.

Întru conformarea cerințelor articolelor 3, 17 din Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante², Parlamentul

¹ Art.4 al Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente cu cruzime, inumane sau degradante a fost adoptat la 18 decembrie 2002 la sesiunea a 57-a a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, <http://www2.ohchr.org/english/law/cat-one.htm>

² Fiecare Stat-Parte înființează, desemnează sau menține la nivel național unul sau mai multe organe de vizitare pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (denumite în continuare mecanisme naționale de prevenire). Fiecare Stat-Parte va menține, desemna sau înființa, cel mai târziu la un an de la intrarea în vigoare a prezentului Protocol sau de la ratificarea sau aderarea la acesta, unul sau mai multe mecanisme naționale de prevenire independente, pentru prevenirea torturii la nivel național. Mecanismele înființate de către unități descentralizate pot fi desemnate ca mecanisme naționale de prevenire în sensul prezentului Protocol dacă se conformează prevederilor acestuia.

Republicii Moldova, la 26.07.2007 a adoptat Legea nr.200 privind modificarea și completarea Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17 octombrie 1997³, astfel, atribuind mandatul de Mecanism național pentru prevenirea torturii avocaților parlamentari. Comitetul European pentru prevenirea torturii a menționat despre progresele înregistrate în acest sens.⁴

Pentru Republica Moldova, investirea ombudsmanului cu misiunea respectivă a reprezentat o variantă admisibilă, ținându-se cont de faptul, că avocatul parlamentar (ombudsmanul) corespunde întru totul criteriilor înaintate de Protocolul Opțional față de mecanismul național de prevenire:

- *independență funcțională (avocații parlamentari sînt numiți de Parlament pentru un mandat de 5 ani, dispun de imunitate, este separat de puterea executivă și judecătorească);*
- *aptitudini și cunoștințe profesionale necesare pentru exercitarea mandatului, dar și de competențe largi la inspectarea locurilor unde se dețin sau se pot deține persoane în detenție.*

De asemenea, realizînd necesitatea implicării societății civile în procesele naționale de eradicare a torturii, pe lângă Centrul pentru Drepturile Omului a fost instituit un Consiliu consultativ, care are menirea de a acorda consultanță și asistență în exercitarea atribuțiilor avocaților parlamentari, în calitate de mecanism național pentru prevenirea torturii, dispunînd de atribuții directe în monitorizarea fenomenului torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante.

Totodată, prin acordarea accesului necondiționat societății civile în locurile de detenție, care în cele mai multe cazuri sînt instituții cu regim special, precum și investirea acestora cu unele atribuții ale avocatului parlamentar, Republica Moldova și-a confirmat orientarea spre transparență și pluralitate în monitorizarea fenomenului torturii, exteriorizîndu-și totodată intenția de a stabili o conlucrare eficientă între societatea civilă și autorități.

Consiliul consultativ activează în baza Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului consultativ, aprobat prin ordinul directorului Centrului pentru Drepturile Omului din 31.01.2008, după avizarea pozitivă de către Comisia pentru drepturile omului a Parlamentului Republicii Moldova.⁵

---

³ Lege pentru modificarea și completarea Legii nr.1349 din 17 octombrie 1997 cu privire la avocații parlamentari nr.200 din 26.07.2007, Monitorul oficial nr.136-140/581 din 31.08.2007

⁴ Par.42 din Raportul Comitetului European pentru prevenirea torturii 27-31 iulie 2009 <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2009-37-inf-eng.pdf>

⁵ Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului consultative, aprobat prin ordinul Directorului Centrului pentru Drepturile Omului din 31.01.2008, în baza avizului Comisiei pentru drepturile omului a Parlamentului CDO-4 nr.11 din 25 ianuarie 2008

1.2. Organizarea activității Mecanismului național de prevenire a torturii

Avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ își desfășoară activitatea prin întruniri săptămânale, în incinta Centrului pentru Drepturile Omului.

Convocarea membrilor Consiliului consultativ este dictată de necesitatea menținerii activității de examinare cu regularitate a tratamentului aplicat persoanelor aflate în instituțiile de detenție, de reținere și arestare preventivă, în instituțiile medico-sociale pentru persoanele cu deficiențe mintale.

În cadrul ședințelor, avocatul parlamentar și membrii Consiliului consultativ decid asupra periodicității vizitelor de monitorizare, necesității implicării specialiștilor și experților la efectuarea vizitelor, rapoartelor întocmite în urma vizitelor, elaborării recomandărilor, în vederea ameliorării comportamentului față de persoanele private de libertate, a condițiilor de detenție și a prevenirii torturii, examinării răspunsurilor primite de la autoritățile sau persoanele cu funcții de răspundere sesizate, asupra încetării împrumuturilor membrilor Consiliului consultativ, precum și asupra altor chestiuni ce țin de buna funcționare a Mecanismului național de prevenire a torturii.⁶

Reieșind din atribuțiile membrilor Consiliului consultativ, avocatul parlamentar, care, actualmente este responsabil de activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii și membrii Consiliului consultativ s-au divizat în patru grupe mobile. Fiecare grup are sarcina de a efectua vizite preventive și/sau de monitorizare în anumite instituții. În această activitate sînt antrenați și funcționarii Centrului pentru Drepturile Omului și ai reprezentanțelor Centrului din teritoriu (Bălți, Cahul, Comrat).

După fiecare vizită, în decurs de 72 de ore, membrii Consiliului consultativ și angajații specializați ai Centrului pentru Drepturile Omului, trebuie să scrie un raport în care să menționeze constatările și recomandările pe care le consideră necesare, pentru ameliorarea situației persoanelor private de libertate, ulterior, avocații parlamentari să intervină cu acte de reacționare către autorități.

Pentru unificarea practicii de control și întocmire a rapoartelor, angajații Centrului au elaborat metodici și formulare tip, menite să sporească eficiența vizitelor efectuate, și anume:

- Îndrumar cu privire la metodologia controlului în izolatoarele de detenție preventivă și locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție, cu referire la:
  - *tratamentul persoanelor reținute (penal);*
  - *tratamentul persoanelor în privința cărora a fost aplicată măsura preventivă arestul.*
- Îndrumar cu privire la metodologia controlului în izolatoarele de detenție preventivă și locurile de detenție din cadrul comisariatelor de poliție, cu referire la:
  - *tratamentul persoanelor reținute în baza Codului contravențional;*
  - *tratamentul persoanelor în privința cărora a fost aplicată sancțiunea arestul contravențional.*
- Îndrumar privind particularitățile efectuării controlului în cazurile de reținere și/sau arestare a minorului.

Activitatea în cadrul Consiliului consultativ este bazată pe principiile voluntariatului, fiind susținută de angajamentul individual al fiecărui membru, dedicare față de scopul prevenirii și combaterii torturii și nu este inspirată de dorința de câștig financiar.

---

⁶ Pct.22 din Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului consultative, aprobat prin ordinul Directorului Centrului pentru Drepturile Omului din 31.01.2008, în baza avizului Comisiei pentru drepturile omului a Parlamentului CDO-4 nr.11 din 25 ianuarie 2008

1.3.Împuternicirile membrilor Consiliului consultativ

Potrivit pct.8 al Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului consultativ, mandatul de membru este de 3 ani. Candidatul pentru calitatea de membru al Consiliului consultativ trebuie să dispună de înaltă probitate morală, precum și să întrunească un șir de calități ce nu ar oferi temei de a compromite titlul de membru al Consiliului consultativ.

Pentru exercitarea independentă a funcției de prevenire a torturii membrii Consiliului consultativ au dreptul⁷:

- să aibă acces liber în instituții, organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate, asociații obștești, în comisariate de poliție și locurile de detenție din cadrul acestora, în instituții penitenciare, în izolatoare de detenție provizorie, în unități militare, în centre de plasament al imigranților sau al solicitanților de azil, în instituții care acordă asistență socială, medicală sau psihiatrică, în școli speciale pentru minori cu devieri de comportament și în alte instituții similare;
- să solicite și să primească de la autoritățile publice centrale și locale, de la persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile informațiile, documentele și materialele necesare pentru exercitarea atribuțiilor;
- să aibă acces nelimitat la orice informație privind tratamentul și condițiile de detenție ale persoanelor private de libertate;
- să primească explicații de la persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile asupra chestiunilor ce urmează a fi elucidate în procesul efectuării controlului;
- să aibă întrevederi nelimitate și convorbiri personale, fără martori, iar în caz de necesitate, prin intermediul traducătorului, cu persoana aflată în locurile nominalizate, precum și cu oricare altă persoană, care, în opinia sa, ar putea oferi informațiile necesare;
- să atragă, la efectuarea vizitelor preventive, în locurile unde se află sau se pot afla persoane private de libertate, specialiști și experți independenți din diferite domenii, inclusiv, juriști, medici, psihologi, reprezentanți ai asociațiilor obștești.

În componența Consiliului consultativ trebuie să fie incluși în mod obligatoriu reprezentanți ai societății civile.

---

⁷ Art.23², 24 lit.b-d,f,g) din Legea cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, Monitorul Oficial nr.82-83/671 din 11.12.1997

1.4. Finanțarea activității Mecanismului național de prevenire a torturii

Statele-Părți garantează independența funcțională a mecanismelor naționale de prevenire, precum și independența personalului acestora. Statele-Părți se angajează să pună la dispoziție resursele necesare funcționării mecanismelor naționale de prevenire.⁸

Ca sursă de bază, Protocolul Opțional solicită statelor părți să examineze Principiile privind statutul și funcționarea instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului, cunoscute și sub denumirea „Principiile de la Paris”.⁹

Autonomia financiară, este un criteriu fundamental, fără de care mecanismele naționale de prevenire nu pot să-și exercite independența în luarea deciziilor. Mecanismul național de prevenire a torturii trebuie să fie financiar independent, pentru a fi capabil să-și îndeplinească funcțiile de bază. Principiile de la Paris accentuează necesitatea unei finanțări adecvate, care îi va permite să dispună de propriul personal și oficii, în scopul de a fi independent de Guvern și de a nu se supune unui control financiar.¹⁰

Cu regret, în Republica Moldova, implementarea Mecanismului național de prevenire a torturii nu a fost însoțită de o creștere corespunzătoare a resurselor financiare, fapt, care-i împiedică activitatea. Problema respectivă a fost accentuată și în Raportul Comitetului European pentru prevenirea torturii, urmare a vizitei efectuate în Republica Moldova, în perioada 27-31 iulie 2009¹¹, în Recomandările Comitetului pentru Drepturile Omului a ONU, adoptate pe marginea audierii celui de-al doilea raport periodic prezentat de Republica Moldova în perioada 13-14 octombrie 2009.¹²

Pe lângă aceasta, sarcina acoperirii cheltuielilor necesare pentru efectuarea vizitelor preventive, inclusiv, remunerarea experților, care urmează a fi atrași la efectuarea vizitelor preventive și/sau de monitorizare, a fost pusă în seama Centrului pentru Drepturile Omului.¹³

Funcționarea eficientă presupune vizite regulate, însă, reprezentanțele nu dispun de unități de transport, iar cele ale Centrului pentru Drepturile Omului au o uzură excesivă.

---

⁸ Art.4 al Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente cu cruzime, inumane sau degradante a fost adoptat la 18 decembrie 2002 la sesiunea a 57-a a Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite, <http://www2.ohchr.org/english/law/cat-one.htm>

⁹ Principiile privind statutul și funcționarea instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului adoptate în luna martie 1992, parte componentă a Rezoluției Adunării Generale a ONU 48/134 din 20 decembrie 1993, <http://www.un.org/russian/documen/convents/paris.htm>

¹⁰ Principiul 2 din Principiile privind statutul și funcționarea instituțiilor naționale pentru protecția drepturilor omului adoptate în luna martie 1992, parte componentă a Rezoluției Adunării Generale a ONU 48/134 din 20 decembrie 1993, <http://www.un.org/russian/documen/convents/paris.htm>

¹¹ Comitetul recomandă ca să fie luate măsuri fără întârziere pentru a se asigura că Mecanismul Național de Prevenire a Torturii își exercită competențele pe deplin și fără restricții, ținând cont de recomandările, observațiile și orientările care au fost elaborate de Subcomitetul ONU de prevenire, în vederea consolidării capacităților și mandatului Mecanismului Național de Prevenire.

¹² Par.10 lit.a): Statul-parte trebuie să fortifice MNPT și să susțină independența acestuia, mai cu seamă prin intermediu sporirii resurselor financiare alocate acestuia.

¹³ Art.39 din Hotărîrea Parlamentului de aprobare a Regulamentului Centrului pentru Drepturile Omului, a structurii, a statutului de funcții și a modului de finanțare a acestuia nr.57 din 20.03.2009, Monitorul Oficial nr.81/276 din 25.04.2008; Art.35 din Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului consultativ

1.5. Implicarea organizațiilor neguvernamentale în activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii

Cooperarea cu societatea civilă, reprezintă o componentă importantă a activității Centrului pentru Drepturile Omului, tradusă printr-un dialog permanent și dinamic, în vederea realizării obligațiilor asumate, atât la capitolul prevenirii torturii, cât și în alte segmente de activitate.

După cum s-a menționat, Centrul pentru Drepturile Omului a creat un Consiliu consultativ, în componența căruia au fost incluși reprezentanți ai societății civile. Începând cu noiembrie 2008 a fost instituită o nouă practică, potrivit căreia, membrilor Consiliului consultativ le-a fost acordată libertate deplină la alegerea locurilor de detenție, pe care doresc să le viziteze și că, aceștia, pot efectua vizite, fără participarea nemijlocită a avocatului parlamentar.

Pînă la desemnarea în funcția de avocat parlamentar a dlui Anatolie Munteanu, realizarea vizitelor preventive era posibilă doar cu participarea nemijlocită a predecesorului său. Mai mult, în contextul organizării interne a Mecanismului național de prevenire a torturii, există un proces transparent de selectare a membrilor Consiliului consultativ, fiind salutat de organizațiile neguvernamentale ce activează în domeniul drepturilor omului.

Comisia de selectare a candidaților este constituită dintr-un grup de 5 persoane, care acționează cu titlu individual, dintre care, doi avocați parlamentari, doi reprezentanți ai societății civile și un reprezentant al mediului academic, care se bucură de autoritate. Componența comisiei este desemnată prin ordinul directorului Centrului pentru Drepturile Omului.¹⁴

La aprobarea primei componente a Consiliului consultativ s-a pus accent pe reprezentanții organizațiilor neguvernamentale, mizînd, în primul rînd, pe experiența lor în monitorizarea locurilor de detenție, precum și pe relațiile de încredere, pe care ei, posibil, le-au stabilit cu persoanele private de libertate. De asemenea, reprezentanții societății civile, fiind abilitați în calitatea lor de membri ai Consiliului consultativ cu unele atribuții ale avocaților parlamentari, sînt priviți ca o importantă verigă în informare, fapt, ce permite Mecanismului național de prevenire a torturii să-și planifice vizitele de monitorizare, dar și să reacționeze prompt în situații de urgență prin intermediul vizitelor preventive.

Anumite circumstanțe determinate de activitatea cotidiană a unor membri ai Consiliului consultativ au făcut imposibilă participarea lor la ședințele de lucru, precum și la efectuarea vizitelor programate, influențînd negativ periodicitatea vizitelor.

Totodată, un indicator ce determină plenitudinea activității de prevenire și eradicare a torturii și reținerii, este respectarea termenului convenit de întocmire a rapoartelor și, nu în ultimul rînd, calitatea acestora.

Din data aprobării primei componente a Consiliului consultativ, pe parcursul anului 2008 și 2009, cinci persoane au depus cereri, prin care au solicitat încetarea calității de membru, pe motiv, că sînt implicate în alte activități și nu reușesc să-și îndeplinească sarcinile asumate.

Pentru completarea locurilor vacante, la 16 octombrie 2009, Centrul pentru Drepturile Omului a anunțat concurs pentru suplinirea componentei Consiliului consultativ, termenul limită de depunere a actelor fiind 1 noiembrie 2009. Deoarece, în perioada indicată au fost depuse doar 2 dosare, a fost prelungit termenul de depunere a actelor pînă la 13 noiembrie 2009. În cele din urmă, au fost înregistrate 7 dosare.

---

¹⁴ Pct.10 din Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului consultative, aprobat prin ordinul Directorului Centrului pentru Drepturile Omului din 31.01.2008, în baza avizului Comisiei pentru drepturile omului a Parlamentului CDO-4 nr.11 din 25 ianuarie 2008

1.6. Vizite efectuate în cadrul activității Mecanismului național de prevenire a torturii în anul 2009

În anul 2009, Mecanismul național de prevenire a torturii și-a continuat activitatea prin examinarea cu regularitate a tratamentului aplicat persoanelor private de libertate la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțământul său tacit, în vederea consolidării protecției acestor persoane împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

În perioada de referință, au fost efectuate 125 vizite preventive și/sau de monitorizare, dintre care:

- 71 de către avocații parlamentari;
- 22 de către avocații parlamentari împreună cu membrii Consiliului consultativ;
- 32 de către membrii Consiliului consultativ.

În raport cu instituțiile vizitate, au fost efectuate vizite în număr de:

- 41 în instituțiile subordonate Ministerului Justiției;
- 73 în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne;
- 6 în instituțiile subordonate Ministerului Sănătății;
- 3 în instituțiile subordonate Ministerului protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- 2 în alte instituții.

Totodată, 50 de vizite preventive au fost efectuate ca urmare a evenimentelor din 7 aprilie 2009.

În urma vizitelor efectuate, avocatul parlamentar a intervenit cu 26 de acte de reacționare, dintre care 17 demersuri, prin care s-a solicitat intentarea unui proces disciplinar sau penal în privința persoanei cu funcții de răspundere, care a comis încălcări ce au lezat considerabil drepturile și libertățile omului și 11 avize, cu recomandări privind măsurile ce urmează a fi luate pentru repunerea în drepturi a persoanelor.

Urmare a acestor acțiuni au fost intentate 22 de dosare penale, în privința a 6 persoane fiind aplicate sancțiuni disciplinare, 8 persoane, dintre care doi șefi de penitenciare au fost atenționați și preîntâmpinați asupra neadmiterii curenților în activitate. Cu excepția a trei avize, recomandările expuse au fost îndeplinite de autoritățile cărora le-au fost adresate în măsura, în care acțiunile nu au necesitat investiții financiare majore.

În comparație cu anul 2008, numărul vizitelor efectuate în 2009 s-a majorat considerabil:

N/o	Categoria instituțiilor	2008	2009
	Instituții subordonate Ministerului Afacerilor Interne	27	73
	Instituții subordonate Ministerului Justiției	13	41
	Instituții subordonate Ministerului Sănătății	2	6
	Instituții subordonate Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei	1	3
	Altele		2

Cu referire la actele de reacționare, cu care s-a intervenit în cadrul activității Mecanismului național de prevenire a torturii, situația poate fi ilustrată în modul următor:

N/o	Tipul actului	2008	2009
1.	Avize (art.27 din Legea RM cu privire la avocații parlamentari)	2	11
2.	Demersuri (art.28 alin.(1) lit.b) din Legea RM cu privire la avocații parlamentari)	2	17

Vizitele efectuate în cadrul activității Mecanismului național de prevenire a torturii, atât în anul 2008, cât și 2009, au permis avocaților parlamentari și membrilor Consiliului consultativ să acumuleze informații și detalii privind condițiile de detenție și respectarea drepturilor procesuale ale persoanelor aflate în custodia poliției. Aceste informații au scos în evidență starea reală a situației.

1.7. Deficiențe în investigarea și prevenirea cazurilor de tortură și standardele internaționale privind eficacitatea investigării cazurilor de tortură.

Ca urmare a analizei hotărârilor de condamnare a Republicii Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, emise pe marginea cererilor, în care reclamanții invocau aplicarea torturii, precum și investigarea neadecvată a cazurilor de tortură, dar și, reieșind din practica Instituției Ombudsmanului în calitate de Mecanism național de prevenire a torturii, au fost identificate un șir de probleme care generează dificultăți în ceea ce privește investigarea și prevenirea cazurilor de acest gen:

- *conștientizarea neuniformă și, nu în deplină măsură a faptului, că tortura este interzisă în termeni absoluți, nefiind prevăzute careva restricții sau derogări, chiar și în caz de pericol public, care amenință viața națiunii;*
- *ineficiența tacticilor și metodelor referitoare la investigarea cazurilor de tortură, prin prisma standardelor consacrate în art.3 din Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, a celor inserate în Protocolul de la Istanbul, precum și lipsa unei structuri specializate independente, cu resurse financiare adecvate și personal instruit, cu competențe exclusive în investigarea tuturor plîngerilor de maltratare;*
- *punerea sarcinii probațiunii la investigarea plîngerilor de maltratare pe seama victimelor, precum și punerea la baza refuzului de pornire a urmăririi penale, constatări bazate în întregime pe declarațiile polițiștilor acuzați de maltratare;*
- *neînlăturarea din funcție a celor, potențial implicați în comiterea actelor de tortură, pe parcursul desfășurării investigației;*
- *efectuarea unor investigații incomplete și fără celeritate, pe marginea plîngerilor de maltratare, inclusiv, prin ignorarea concluziilor din rapoartele de expertiză medico-legală, precum și refuzul de a supune persoanele care pretind că au fost supuse torturii, unei examinări medicale independente;*
- *ineficiența practicii punitive cu referire la cazurile de tortură;*
- *deficiențe în schimbarea atitudinii subiective față de fenomenul torturii și tratamentelor inumane sau degradante;*
- *criză de mijloace suficiente pentru reacționarea eficientă și imediată la recomandările expediate autorităților de către avocatul parlamentar.*

Standardele internaționale cu privire la eficacitatea investigațiilor cauzelor de pretinsă tortură sînt extrem de înalte și, ca o chestiune de principiu, uneori este foarte dificil, dacă nu, chiar imposibil ca statele să le respecte în întregime.

În forma cea mai completă, aceste principii își găsesc reflectarea în „Principiile cu privire la investigarea efectivă și documentarea torturii și a altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante”, recomandate de rezoluția Adunării Generale a ONU 55/89 din 4 decembrie 2000.

Scopul investigării efective și documentării torturii și al altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante (în continuare, „tortura sau alte maltratări”) include următoarele:

- *clarificarea faptelor, stabilirea și recunoașterea responsabilității individuale, și a statului față de victime, și familiile lor;*
- *identificarea măsurilor necesare pentru prevenirea unor fapte similare;*
- *facilitarea urmăririi și/sau, dacă este corespunzător, sancționarea disciplinară a celor indicați în investigație, ca fiind responsabili și demonstrarea necesității pentru o reparație și redresare deplină din partea statului, care include compensații financiare echitabile, adecvate și acordarea mijloacelor pentru îngrijire medicală și reabilitare.*

Statele vor asigura ca plîngerile și raportările cu privire la tortură sau maltratare să fie investigate prompt și efectiv. Chiar și în absența unei plîngeri exprese, o investigație va fi efectuată, dacă există alte indicii că tortura sau maltratarea ar fi putut avea loc.

Anchetatorii, care trebuie să fie independenți de făptuitorii bănuți și autoritatea pentru care ei lucrează, trebuie să fie competenți și imparțiali. Ei vor avea acces la, ori vor avea competențe de a

efectua investigații cu ajutorul experților medicali imparțiali sau al altor experți imparțiali. Metodele folosite pentru efectuarea unor astfel de investigații, vor corespunde celor mai înalte standarde profesionale, iar constatările vor fi făcute publice.

Autoritatea de investigație va avea competența și obligația de a obține toată informația necesară pentru anchetă. Persoanele care conduc investigația vor avea la dispoziție toate resursele bugetare și tehnice necesare pentru o investigație efectivă.

De asemenea, ele vor avea competența, să oblige pe toți cei care acționează în exercitarea atribuțiilor oficiale, care se pretinde, că au fost implicați în actele de tortură sau maltratare, să se prezinte și să depună mărturii. Același lucru se va aplica și față de orice martor. În acest scop, autoritatea de investigație va fi în drept să citeze martorii, inclusiv, orice persoană oficială care se pretinde că a fost implicată, și să ceară prezentarea probelor.

Pretinsele victime ale torturii sau maltratării, martorii, cei care conduc investigația și familiile lor, vor fi protejați împotriva violenței, amenințărilor de violență sau a oricăror forme de intimidare, care pot surveni ca rezultat al investigației.

Cei potențial implicați în acte de tortură sau maltratare vor fi înlăturați din orice funcție de control sau influență, directă sau indirectă asupra petiționarilor, martorilor și familiilor lor, precum și asupra celor care conduc investigația.

Pretinsele victime ale torturii sau maltratării și reprezentanții lor legali, vor fi informați și vor avea acces la orice audiere, precum și la toată informația relevantă pentru investigație și vor avea dreptul să prezinte alte probe.

În cazurile, în care procedurile de investigație stabilite sînt inadecvate, datorită experienței insuficiente sau suspiciunii de parțialitate, sau datorită existenței aparente a unei posibilități de abuz, sau din alte motive temeinice, statul va asigura ca investigațiile să fie efectuate prin intermediul unei comisii independente de anchetă sau a unei proceduri similare. Membrii unei astfel de comisii vor fi aleși în baza imparțialității, competenței și independenței lor personale recunoscute. În special, ei vor fi independenți de făptuitorii bănuți și de instituțiile sau autoritățile pentru care ei lucrează. Comisia va avea competența să obțină toată informația necesară pentru anchetă și să efectueze ancheta așa cum este prevăzut de aceste principii.

Un raport scris, întocmit într-un termen rezonabil, va include scopul anchetei, procedurile și metodele folosite pentru aprecierea probelor, precum și concluziile, respectiv, recomandările bazate pe constatările de fapt și pe legislația aplicabilă. După definitivare, raportul va fi făcut public.

De asemenea, el va descrie în detaliu evenimentele concrete, care au fost constatate ca avînd loc și probele pe care aceste constatări s-au bazat, precum și lista numelor martorilor, care au depus mărturii, cu excepția celor, ale căror identitate nu a fost dezvăluită pentru a asigura protecția acestora. Statul, într-un termen rezonabil, va răspunde la raportul de investigație și, în caz, că este necesar, va indica măsurile ce urmează a fi luate în răspuns.¹⁵

În Republica Moldova, marea majoritate a plîngerilor nu sînt investigate în mod corespunzător și sînt respinse practic automat. Faptul, că investigațiile ex-officio nu funcționează în practică, constituie o problemă majoră. Judecătorii, procurorii sau personalul penitenciar cu greu inițiază vreodată investigații, chiar dacă există dovezi medicale sau de alt gen că s-a comis tortura. Faptul că sistemul remediilor interne nu funcționează este, de asemenea, ilustrat de numărul relativ mare de violări ale articolului 3 stabilite de Curtea Europeană a drepturilor omului în ultimii ani.¹⁶

Un alt aspect, care prezintă îngrijorări serioase la investigarea cazurilor de tortură, se referă la persoanele, care au calitatea de parte vătămată sau figurează în calitate de martori pe cauzele penale, pornite pe faptul aplicării torturii sau relexor tratamentelor de către colaboratorii sistemului penitenciar. De cele mai dese ori, condamnații care au fost maltratați, continuă să-și ispășească pedeapsa în instituțiile sistemului penitenciar.

---

¹⁵ Cap.III, lit.B) par. 78-82 din Protocolul de la Istanbul din 1999 recomandat prin rezoluția Adunării Generale a ONU 55/89 din 4 decembrie 2000, Manualul ONU de investigare efectivă și documentare asupra torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1ru.pdf

¹⁶ Par. 67, Raport al Raportorului Special pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak, din 12 februarie 2009, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/107/71/PDF/G0910771.pdf>

De rînd cu aceasta, dat fiind caracterul închis al acestor instituții, persoanele, care ar putea furniza informații relevante cu privire la maltratarea unui deținut, sînt aceiași condamnați, care, de asemenea, își ispășesc pedeapsa în penitenciar. Datorită caracterului închis al instituțiilor, administrațiile acestora dispun de suficiente pîrghii de influență psihologică directă sau indirectă, de natură să determine un condamnat sau altul să renunțe la declarațiile făcute anterior.

Astfel, în cadrul vizitei întreprinse la 14 septembrie 2009, în Instituția penitenciară nr.13 din mun. Chișinău, patru dintre deținuții intervievați au relatat, că sînt supuși în permanență presiunilor psihice din partea altor condamnați, precum și intimidăți prin intermediul aplicării neîntemeiate a sancțiunilor disciplinare, de către administrația Instituției penitenciare nr.13 din mun. Chișinău, cu scopul de a-i determina să renunțe la mărturiile făcute pe marginea dosarului penal în care, în calitate de inculpat figurează un colaborator al sistemului penitenciar.

Pe parcursul desfășurării urmăririi penale, pe cauza de învinuire a colaboratorului Instituției penitenciare nr.4, or. Cricova, dlui P.S., în comiterea infracțiunii prevăzute de art.328 alin.(2) lit.a) Cod penal al Republicii Moldova, prin ordonanțele Procuraturii Militare Chișinău din 19.08.2008, pentru asigurarea securității personale a condamnaților B.G., C.V. și M.E., au fost aplicate măsuri de protecție de stat, în conformitate cu Legea RM privind protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane, care acordă ajutor în procesul penal nr.1458 din 28.01.1998 (în vigoare la acel moment).

Însă, datele colectate în cadrul vizitei din 14.09.2009 la Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, cît și în cadrul celei din 13.02.2009 la Instituția penitenciară nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei, unde la acel moment se dețineau aceștia, au permis avocatului parlamentar să statueze asupra realizării defectuoase a prevederilor, atît ale Legii nominalizate, cît și a Legii RM cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal nr.105 din 16.05.2008.

La momentul efectuării vizitei în Instituția penitenciară nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei (13.02.2009), condamnatul B.G., era izolat, ca urmare a cererii adresate administrației penitenciarului în acest sens, pe motivul existenței pericolului pentru securitatea personală a acestuia. La fel, au parvenit plîngerii din partea părților vătămate și celorlalți martori, care invocau, că sînt amenințați de alți condamnați. În urma intervenției avocatului parlamentar, situația a fost aplanată. Ulterior, s-a constatat, că problema a reapărut odată cu transferarea acestora în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău.

Astfel, s-a stabilit că la 07.09.2009, condamnații nominalizați au fost transferați din Instituția penitenciară nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, cu scopul de a asigura participarea acestora la ședințele de judecată la Curtea de Apel Chișinău. Însă, în dosarele personale ale acestora, nu se conțineau deciziile Directorului departamentului instituțiilor penitenciare, prin care ar fi fost dispus transferul și deținerea acestora în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, fapt, care contravine prevederilor art.218 Cod de executare¹⁷ și art.98, 99 din Statutul executării pedepsei de către condamnați.¹⁸ În acest context, condamnații nominalizați au invocat dezacordul cu deținerea lor în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, precum și că, nu le-a fost adus la cunoștință actul, în temeiul căruia au fost transferați, menționînd, că motivul pentru care au fost transferați, l-au aflat din alte surse.

Condamnatul B.G. a relatat, că în perioada deținerii în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău a avut o convorbire cu șeful serviciului securitate al penitenciarului nominalizat, și, de asemenea, a fost vizitat de către un alt condamnat, P.A., care i-au cerut în mod categoric să renunțe la

---

¹⁷ Trimiterea condamnaților la locul executării pedepsei și transferarea lor într-un alt penitenciar au loc sub escortă, cu respectarea regulilor de deținere separată a femeilor de bărbați, a minorilor de adulți, condamnaților la pedeapsa detențiunii pe viață de alte categorii de deținuți. Condamnații bolnavi de tuberculoză în formă activă sau care nu au urmat tratamentul complet al bolilor venerice ori cei care suferă de dereglări psihice, ce nu exclud răspunderea penală, vor fi transportați separat de condamnații sănătoși, iar după necesitate, conform raportului medical, vor fi însoțiți de lucrători medicali. Transferarea condamnaților se face din contul statului, în modul și în condițiile stabilite de Codul de executare și Statutul executării pedepsei de către condamnați.

¹⁸ Transferul deținuților dintr-o instituție penitenciară în alta se efectuează în temeiul deciziei directorului Departamentului instituțiilor penitenciare. Transferul poate fi dispus în următoarele cazuri: la solicitarea organului de urmărire penală sau a instanței de judecată în procedura cărora se examinează o cauză penală în care deținutul respectiv este parte sau martor în proces; pentru asigurarea repartiției uniforme a deținuților conform necesităților sistemului penitenciar; reorganizarea, lichidarea sau schimbarea categoriei penitenciarului; necesitatea separării deținuților implicați în același caz penal în calitate de inculpați, martori și victime; derularea măsurilor de securitate, regim și profilaxie; prevenirea situațiilor de conflict dintre deținuți; conform indicațiilor medicale; în legătură cu situația familială excepțională (la femei – existența copiilor sugari sau a sarcinii).

declarațiile făcute anterior, ultimul exprimând amenințări cu răfuială fizică. Un alt colaborator al Instituției penitenciare nr.13, mun. Chișinău, la care face referință condamnatul B.G., și care exercita presiuni asupra sa, este dl V.I. Este de menționat, că colaboratorul nominalizat, la data maltratării cet. L.V. și L.P. activa în Instituția penitenciară nr.4, or. Cricova, unde s-a produs incidentul, și, de asemenea, figurează în calitate de martor în dosarul penal respectiv.

Situația constatată, dă suficiente temeiuri pentru a bănuși, că tratamentul condamnaților nominalizați nu este conform prevederilor art.6 alin.(1) lit.c), d) din Legea RM cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal nr.105 din 16.05.2008, potrivit căroră, organul abilitat cu protecția martorilor și altor participanți la proces trebuie să identifice soluțiile necesare și suficiente, în scopul aplicării măsurilor de protecție optime, precum și să elaboreze, în comun cu persoana protejată, programul de protecție.

Toate acestea au avut loc în condițiile, în care, potrivit art.9 din Legea RM cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal nr.105 din 16.05.2008, administrația locului de deținere este abilitată cu atribuții de a aplica măsurile urgente și măsurile de asistență respective, iar art.225 Cod de executare obligă administrația penitenciarului să întreprindă astfel de măsuri.

În aceste circumstanțe, avocatul parlamentar a ajuns la concluzia, că există o bănuială rezonabilă, precum, că astfel de acțiuni de intimidare a martorilor și părților vătămate, au avut și continuă să aibă loc. Pe marginea acestui caz, avocatul parlamentar a sesizat Procuratura Generală, în vederea întreprinderii măsurilor ce se impun, pentru îngrădirea condamnaților respectivi de orice acțiuni și amenințări, ce vin din partea altor condamnați sau colaboratorilor Instituției penitenciare nr.13, mun. Chișinău.

De asemenea, a solicitat Ministerului Justiției, să verifice legalitatea transferării și deținerii acestora în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău. În cele din urmă, s-a constatat că, transferul condamnaților respectivi a fost efectuat fără informarea Departamentului instituțiilor penitenciare, nefiind respectate prevederile art.218 alin.(2) Cod de executare.¹⁹ În legătură cu încălcările constatate, șefii penitenciarelor nr.6, or. Soroca și nr.18, s. Brănești au fost atenționați asupra necesității respectării prevederilor legislației în vigoare.

---

¹⁹ Transferarea condamnaților se face din contul statului, în modul și în condițiile stabilite de Codul de executare și Statutul executării pedepsei de către condamnați.

Capitolul II.

Respectarea dreptului la viață și la integritate fizică și psihică în regiunea Transnistreană

Pe parcursul anului 2009 s-a majorat numărul sesizărilor parvenite de la cetățenii domiciliați în regiunea transnistreană, dar și de la organizația neguvernamentală Promo-LEX, preocupată de promovarea și apărarea drepturilor omului, în special, în regiunea transnistreană, în care s-a invocat încălcarea dreptului constituțional la viață și la integritate fizică și psihică și dreptului constituțional la libertatea și siguranța persoanei.

În mod special, se face referință la aplicarea pe larg a reținerilor nejustificate, a torturii și a altor rele tratamente, imediat după reținere, de către colaboratorii ministerului securității naționale, colaboratorii miliției și a sistemului penitenciar, cu scopul de a obține de la persoanele reținute sau arestate, recunoașterea vinovăției în comiterea infracțiunilor ce li se impută.

Alte aspecte, care în lumina jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului pot fi calificate drept tratament inuman și degradant, de asemenea, invocate în adresări, se referă la condițiile neadecvate de detenție din penitenciare și izolatoarele de detenție provizorie, neacordarea asistenței medicale adecvate, cantitatea insuficientă și calitatea neadecvată a hranei.

În privința instituțiilor penitenciare, Raportorul Special ONU pe problemele torturii s-a arătat îngrijorat de nivelul violenței între deținuți. Cît despre tratamentul în perioada aflării în custodia miliției, Raportorul Special a primit plîngeri consistente și credibile de bătăi frecvente și alte forme de maltratare și tortură, în special, în timpul interogării. Metodele de tortură includ bătăi severe cu pumnii și bastoanele de cauciuc, inclusiv, pe tălpi și rinichi, electroșocuri, ace introduse sub unghii.²⁰

Este de menționat, că în cadrul examinării acestor sesizări, avocații parlamentari au intervenit către împrumutătorul pentru Drepturile Omului din regiunea transnistreană Vasile Kaliko, abilitat cu dreptul de a vizita locurile de detenție din regiune.

Avocatul parlamentar, în baza unei sesizări parvenite de la organizația neguvernamentală „Promo-LEX”, a intervenit și pe cazul cet. M. I., P. A., M. A., deținuți în penitenciarul nr.3, or. Tiraspol. Rudele acestora făceau referință la reținerea lor ilegală, la condițiile neadecvate de detenție existente în penitenciarul nominalizat, la aplicarea presiunilor fizice și psihice de către colaboratorii structurilor de forță transnistrene, cu scopul de a obține declarații favorabile. Atît rezultatele obținute, cît și impedimentele legate de interdicția vizitării locurilor de detenție din regiune, n-au permis formarea unei concluzii complete și obiective față de tratamentul aplicat deținuților.

În cadrul întîlnirii cu împrumutătorul pentru Drepturile Omului din regiunea transnistreană, s-a discutat despre situația referitoare la tratamentul aplicat de către autoritățile transnistrene față de persoanele aflate în detenție. Au fost stabilite relații de colaborare, însă, cu regret, nu sînt de natură să soluționeze pe deplin problemele existente în regiune, fiind necesară o implicare mai activă a autorităților statale în acest sens.

Prin prisma Legii privind formularea declarațiilor la Convenția ONU împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante nr.178 din 26.07.2007, cu referire la art.21 și art.22 din Convenție, și contribuind la instruirea juridică a populației, avocații parlamentari au încurajat petiționarii, care pretind, că sînt victime ale unei violări ale drepturilor omului, să adreseze comunicări individuale la Comitetul ONU împotriva torturii.

În regiunea transnistreană funcționează două penitenciare aflate sub controlul autorităților Republicii Moldova. Este vorba de Instituția penitenciară nr.8, penitenciar de tip semiînchis, și Instituția penitenciară nr.12, cu statut de izolator de urmărire penală, dispunînd de un sector de tip semiînchis pentru detenția condamnaților antrenați la lucrări de deservire a penitenciarului.

E de menționat, că din 2002, Instituția penitenciară nr.8 din or. Bender a fost debransată de la sursa de apă potabilă, energia electrică și cea termică. Prima perioadă de deconectare a penitenciarului de la rețelele enunțate a avut loc în perioada 23.09.2002-19.02.2003, iar cea de-a doua - a început la 10.07.2003 și continuă pînă în prezent. În condițiile, în care apa potabilă în penitenciar este adusă în

---

²⁰ Par.28, Raport al Raportorului Special pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedepsă, Manfred Nowak, din 12 februarie 2009, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/107/71/PDF/G0910771.pdf>

cisterne, asigurarea cu energie electrică se efectuează cu ajutorul generatoarelor, hrana fiind preparată la sobe cu cărbuni, respectiv, încălzirea spațiilor din penitenciare se face prin intermediul sobelor.

La începutul lunii iunie 2009, penitenciarului nr.8 a fost pichetat de circa 100 locuitori ai orașului Bender, securitatea acestora fiind asigurată de organele de forță transnistrene. În această perioadă, intrările și ieșirile din penitenciar au fost blocate cu autospeciale, fiind permisă doar circulația liberă a personalului.

Însă, produsele alimentare, apa potabilă și alte obiectele de uz curent pentru deținuți au fost transportate manual de către colaboratorii penitenciarului. Cu toate acestea, autoritățile Republicii Moldova au reușit să asigure funcționarea normală a penitenciarului.

Cpitolul III.

Situația persoanelor deținute în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne

3.1.Considerații generale

Una din cele mai importante carențe în activitatea organelor MAI vis-a-vis de funcționalitatea Mecanismului național de prevenire a torturii, constă în cunoașterea și/sau aplicarea defectuoasă de către unii colaboratori ai subdiviziunilor Ministerului Afacerilor Interne a atribuțiilor sale funcționale și a Legii cu privire la avocații parlamentari, exprimată prin limitarea accesului necondiționat în locurile de detenție din comisariatele de poliție sau alte subdiviziuni.

Pe parcursul anului 2009, de asemenea, au fost atestate astfel de cazuri la Departamentul Serviciilor Operative a Ministerului Afacerilor Interne – vizita din 28.05.09 a funcționarilor CpDOM fiind posibilă abia după 40 min; Comisariatul de poliție al sectorului Rîșcani, municipiul Chișinău vizita avocatului parlamentar și a membrilor Consiliului consultativ fiind restricționată pentru o perioadă de circa 15 min; *nu s-a permis accesul în general*: la 09.04.09 în Comisariatele de poliție a sectoarelor Rîșcani și Buiucani, la 11.04.09; Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău și Comisariatul de poliție al sectorului Centru, municipiul Chișinău.

Și aceasta, în pofida faptului, că în perioada 8-10 aprilie 2009, avocatul parlamentar a expediat în adresa tuturor Comisariatelor de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău, Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău, precum și Ministerului Afacerilor Interne adresări, prin care a solicitat să fie asigurat accesul necondiționat al avocaților parlamentari și membrilor Consiliului consultativ în Izolatoarele de detenție preventivă din subordine, pentru a asigura buna funcționare a Mecanismului național de prevenire a torturii.

De asemenea, au fost expediate pentru informare actele normative naționale și internaționale, care reglementează activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii.

Pe faptul restricțiilor și accesului cu întârziere în incinta Comisariatelor de poliție, avocatul parlamentar a sesizat în repetate rânduri conducerea Ministerului Afacerilor Interne, însă, totul s-a limitat la remiterea unei circulare, către conducătorii subdiviziunilor subordonate MAI, însoțită de varianta integrală a Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, precum și la atenționarea persoanelor vinovate. Mai mult, a fost dispusă efectuarea unei investigații interne, însă, despre rezultatele acesteia avocatul parlamentar n-a fost informat printr-un răspuns final.

Constatăm, că astfel de cazuri au avut loc și după măsurile întreprinse de către Ministerul Afacerilor Interne, ceea ce indică la ineficiența lor. Acest fapt, demonstrează că, implementarea obiectivelor Mecanismului național de prevenire a torturii în Republica Moldova, întârzie unele deficiențe dictate de conformarea lentă a autorităților, la cerințele Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Activitatea Izolatoarelor de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de Poliție este reglementată prin Ordinul Ministerului Afacerilor Interne cu privire la modul de organizare și desfășurare a activității de pază, escortare și deținere a persoanelor reținute și arestate în izolatoarele de detenție provizorie nr.5 din 5 ianuarie 2004. Potrivit pct.1.1 al anexei nr.2, Ordinul nominalizat reglementează regimul și condițiile de deținere a persoanelor reținute și arestate, bănuite și învinuite de comiterea infracțiunilor. De fapt, acest ordin este depășit de timp și necesită a fi modificat esențial.

Astfel, după cum este stipulat, Ordinul a fost aprobat în scopul îndeplinirii stricte a Legii RM cu privire la arestarea preventivă nr.1226 din 27.06.1997 (abrogat la 01.07.2005)²¹ și Codului de procedură penală întru respectarea drepturilor reținuților și arestaților în izolatoarele de detenție preventivă. Mai mult, nici în Codul de executare, Legea cu privire la sistemul penitenciar nr.1036 din 17.12.1996, Legea cu privire la poliție nr.416 din 18.12.1990, Legea cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției și nici în Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.583 din 26.05.2006, nu sînt prevăzute asemenea instituții pentru deținerea persoanelor.

---

²¹ Art.334 lit.c) Cod de executare, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005

E de menționat, că în conformitate cu normele Codului de executare, persoanele, față de care a fost aplicată arestarea preventivă²² sau aplicată sancțiunea arestului contravențional,²³ urmează a fi deținute în penitenciare. Cu referire la normele citate, nu sînt excluse pe viitor condamnări pentru condițiile de detenție în timpul executării unui arest contravențional, deoarece acesta, deseori, se execută în Izolatoarele de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de Poliție.

În aceste condiții, poate fi accentuată problema constituționalității locurilor respective de detenție, care, în principiu, există în toate comisariatele raionale de poliție, activitatea cîtorva fiind sistată pe parcursul ultimilor 2 ani.

Totodată, au fost atestate cazuri, cînd în Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău se dețineau persoane cu statut de condamnat, transferate aici dintr-o instituție penitenciară pentru efectuarea acțiunilor de urmărire penală. Transferurile respective au fost efectuate în baza încheierilor judecătorului de instrucție, în care, în mod eronat s-a făcut referință la prevederile art.217 alin.(2) Cod de executare²⁴.

Ca urmare a intervenției avocatului parlamentar cu acte de reacționare, către Consiliul Superior al Magistraturii, prin care a atenționat asupra interpretării și aplicării neuniforme a legislației, în cazul transferurilor persoanelor cu statut de condamnat din penitenciare în Izolatoare de detenție provizorie din subordinea Ministerului Afacerilor Interne, practica respectivă a fost sistată.

Conform constatărilor, în majoritatea cazurilor, încăperile Izolatoarelor de detenție preventivă sînt situate în subsolurile edificiilor comisariatelor de poliție. De aceea, acestea nu vor fi niciodată în măsură, să ofere condiții de detenție, adaptate detenției persoanelor plasate în detenție provizorie.

Situația este mai gravă în cazul locurilor de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din sectoarele mun. Chișinău, Comisariatelor raionale de Poliție, în care activitatea Izolatoarelor de detenție provizorie a fost sistată, precum și în cazul posturilor de poliție din sectoarele municipiilor, orașelor și localităților rurale. Aceste locuri sînt destinate pentru deținerea persoanelor pe o perioadă de timp ce nu depășește 3 ore.

Însă, în cadrul vizitelor, au fost constatate cazuri cînd persoanele au fost deținute în aceste locuri pînă la 2 zile.

În această ordine de idei, un prim pas în asigurarea exercițiului la viață și integritate fizică și psihică rezidă în necesitatea transferării Izolatoarelor de detenție preventivă din jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne, în jurisdicția Ministerului Justiției. Doar așa, este posibil de a exclude deținerea persoanelor în instituțiile subordonate Ministerului Afacerilor Interne, unde s-a constatat că, persoanele nu pot fi supuse unui examen medical obiectiv, condițiile de detenție reprezintă un risc iminent, fiind neconforme cu cerințele internaționale în domeniu, persoanele sînt reținute cu încălcarea garanțiilor fundamentale, majoritatea din acestea, pretind că au fost supuse relexelor tratamente în primele ore după reținere.

Recunoscînd, că problema există și este actual, autoritățile au decis să o includă pentru a fi realizată în Planul de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008.²⁵

Însă, în cele din urmă, această acțiune nu a fost realizată, una dintre principalele cauze constînd în faptul, că edificiile ce urmează a fi transmise, necesită cheltuieli suplimentare, pentru care nu sînt prevăzute mijloace financiare în bugetul de stat.

De asemenea, au fost invocate argumente, care vizează imposibilitatea separării fizice ale Izolatoarelor de detenție provizorie de comisariate.

Împreună cu aceasta, autoritățile au optat în favoarea construcției a 8 case de arest, obiectiv, care se regăsește în Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020, pentru

---

²² Persoanele față de care a fost aplicată arestarea preventivă sînt deținute în penitenciare - art.323 alin.(1) Cod de executare, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005

²³ Executarea sancțiunii arestului contravențional se asigură de către penitenciare – art.333 alin.(3) Cod de executare, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005

²⁴ Dacă este necesar să se efectueze acte procedurale cu privire la o infracțiune săvîrșită de un condamnat care execută pedeapsa închisorii sau de o altă persoană, condamnatul, în baza încheierii judecătorului de instrucție sau a instanței de judecată, poate fi lăsat în izolatorul de urmărire penală sau transferat în el pe o anumită perioadă care nu poate depăși termenul ținerii în stare de arest prevăzut în art.186 din Codul de procedură penală.

²⁵ Capitolul 7, pct.2 al Hotărîrii Parlamentului privind aprobarea Planului național de acțiuni în domeniul drepturilor omului pentru anii 2004-2008 nr.415 din 24.10.2003, Monitorul Oficial nr.235-238/950 din 28.11.2003

realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1624 din 31.12.2003.

Totodată, necesitatea soluționării problemei transferării Izolatoarelor de detenție preventivă din jurisdicția Ministerului Afacerilor Interne în jurisdicția Ministerului Justiției a fost abordată și în Rapoartele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii, ca urmare a vizitelor efectuate în Republica Moldova, în perioada 14-24 septembrie 2007, 23-31 iulie 2009, Rapoartele Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului pentru anii 2003, 2004, 2005, 2008, precum și în Raportul cu privire la activitatea Mecanismului național de prevenire a torturii pentru anul 2008. Aceste recomandări nu au fost urmate de reacții din partea autorităților.

3.2. Condiții materiale de detenție

Comparativ cu anul 2008, primul an de funcționare a Mecanismului Național de Prevenire în Republica Moldova, s-a constatat că în anul 2009 condițiile de detenție din Izolatoarele de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de Poliție nu au avut îmbunătățiri substanțiale, acestea rămânând, în mare parte, a fi neconforme standardelor internaționale în domeniu.

Ministerul Afacerilor Interne dispune de 38 de izolatoare de detenție provizorie, activitatea a 8 izolatoare fiind sistată. Capacitatea celor aflate în funcțiune este de 1065 de persoane, dispunând de 279 de celule.

Din cauza necorespunderii normelor tehnice și standardelor de detenție recunoscute, prin ordinul MAI nr.291 din 13.08.2007 a fost sistată activitatea izolatoarelor de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de Poliție Ialoveni, Dondușeni, Strășeni; prin ordinul MAI nr.95 din 10.03.2008 a fost sistată activitatea izolatoarelor de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de Poliție Criuleni, Ștefan-Vodă, Glodeni, Ceadâr-Lunga; și prin ordinul MAI nr.314 din 24.08.2009 a fost sistată activitatea izolatorului de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de Poliție Călărași.

Astfel, în majoritatea Izolatoarelor de detenție provizorie vizitate, persista problema iluminării naturale și celei artificiale.

Din motiv că unele Izolatoare de detenție provizorie sînt amplasate în subsolul Comisariatelor de Poliție, celulele acestora nu sînt dotate cu ferestre. Aici pot fi menționate Izolatorul de detenție provizorie din cadrul Direcției Servicii Operative a Ministerului Afacerilor Interne, Comisariatul de Poliție din Bălți, Soroca, Drochia. Numărul izolatoarelor de detenție provizorie amplasate în subsolul Comisariatelor de Poliție este de 30.

În altele, cum ar fi Izolatorul de detenție provizorie din cadrul Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău, Comisariatului de Poliție al raionului Leova, Edineț, deși, există ferestre, acestea sînt de dimensiuni mici și acoperite cu gratii metalice, dublate de o sită metalică, mărunță, care limitează considerabil accesul luminii naturale în celule.

În ceea ce privește lumina artificială, s-a constatat, că aceasta era de asemenea mediocră.

În lipsa unor reglementări naționale la acest capitol, aceste omisiuni nu numai că sînt incompatibile cu normele internaționale în domeniu,²⁶ dar eventual, ar putea comporta consecințe negative pentru imaginea Republicii Moldova pe plan internațional.

În conformitate cu prevederile acestora, în toate locurile, unde deținuților li se cere să lucreze sau să trăiască, ferestrele trebuie să fie suficient de mari pentru a le permite să citească sau să scrie fără să-și afecteze vederea, beneficiind de lumină naturală în condiții normale. Aceleași cerințe se referă și la lumina artificială. Totodată, ferestrele trebuie să fie construite în așa fel, încît să permită pătrunderea aerului proaspăt în celulă.

Actele nominalizate recomandă statelor membre să se ghideze la elaborarea și aplicarea legislației interne de principiiile acestora, asigurînd în același timp condițiile minime de detenție admise de către organele emitente. Referitor la existența sistemelor de ventilare, în unele Comisariate de Poliție acestea lipsesc (CPR Edineț), iar în altele, deși, sînt prezente, acestea produc zgomote puternice.

În cazul Izolatoarelor de detenție provizorie, în care lipsește sistemul de încălzire (CPR Soroca), sistemele de ventilare sînt inutilizabile în perioada rece a anului.

Din motivul amplasării Izolatoarelor de detenție provizorie în subsolul Comisariatelor de Poliție (Departamentul Serviciilor Operative al MAI, Comisariatele de Poliție Bălți, Cahul, Vulcănești), în unele dintre acestea, în celule lipsește toaleta și lavoarul, fiind imposibil conectarea lor la sistemul de canalizare și apeduct. În cazul Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, s-a constatat că blocul sanitar din celulele Izolatorului nu corespund normelor sanitar-igienice.

---

²⁶ Normele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii, <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards.pdf>; Recomandarea nr. R(87)3 adoptată de Comitetul de Miniștri a Consiliului Europei privind Regulile Europene pentru Penitenciare, [http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/prisons_and_alternatives/legal_instruments/Rec.R\(87\)3.asp](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/prisons_and_alternatives/legal_instruments/Rec.R(87)3.asp); Rezoluției nr.663 C a Consiliului Economic și Social a ONU privind Ansamblul de Reguli Minime pentru Tratatamentul Deținuților, <http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>;

Celulele sînt dotate cu un veceu de tip asiatic și un robinet, care servește concomitent și ca scurgere de apă și ca sursă de apă potabilă, reprezentînd un veritabil focar de infecție. Peretele ce desparte veceul de suprafața locativă a celulei nu asigură intimitatea deținuților.

În același timp, standardele enunțate cer ca instalațiile sanitare și amenajările pentru acces să permită fiecărui deținut să-și facă necesitățile fiziologice ori de cîte ori este necesar, în condiții de curățenie și decență. Încăperile de deținere și, în special, acelea, care sînt destinate deținuților în timpul nopții, trebuie să corespundă exigențelor de igienă, ținîndu-se cont de climă, în special de cubajul de aer necesar în încăperea, suprafața minimă, iluminatul, încălzirea și ventilația.

Vizitele au mai arătat că, persoanelor deținute în izolatoarele de detenție provizorie din subordinea Ministerului Afacerilor Interne, li se oferă posibilitatea să facă duș cel puțin odată în săptămîină.

Deținuții nu sînt asigurați de administrația locului de detenție cu articole indispensabile pentru sănătate și igienă. Ei beneficiază de dreptul de a purta haine personale. S-a constatat că, majoritatea deținuților sînt puși în situația să folosească propria lenjerie de pat, adusă de rudele lor, din motiv, că administrația locurilor de detenție nu o oferă.

În cadrul vizitelor efectuate la Direcția Serviciilor Operative a MAI și Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău, locurile de dormit reprezentau niște platforme acoperite cu lemn. O situație similară a fost atestată și la Comisariatele de Poliție Bălți, Anenii Noi, Drochia, Hîncești.

În ceea ce privește condițiile neadecvate de detenție din izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, avocatul parlamentar a prezentat conducerii Ministerului Afacerilor Interne un aviz cu recomandări, în vederea ameliorării tratamentului aplicat persoanelor private de libertate.

În rezultat, la geamurile celulelor Izolatorului de detenție provizorie al Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău *au fost înlăturate tablele metalice de protecție și sticla organică, fiind îmbunătățită iluminarea naturală și ventilarea; au fost construiți pereți despărțitori pentru izolarea veceului de restul suprafeței locative a celulei; au fost montate paturi separate pentru fiecare persoană deținută, respectîndu-se suprafața necesară pentru fiecare deținut; au fost instalate lavoare și blocuri sanitare separate; paturile au fost dotate cu plapume, saltele și perne pentru fiecare deținut; pereții celulelor au fost preparați cu soluție de var; au fost instalate sisteme video în perimetrul Izolatorului și în interior; a fost completată funcția vacantă de felcer-dezinfectant, care a efectuat o inventariere a medicamentelor, excluzînd din uz cele cu termenul de valabilitate expirat, depistate în cadrul vizitei din 27 mai 2009.*

La recomandarea avocatului parlamentar, conducerea Comisariatului de Poliție a raionului Edineț a sistat activitatea uneia din cele trei celule ale Izolatorului pînă la identificarea resurselor financiare necesare și efectuarea lucrărilor de reparație a acestora.

În locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din municipiul Chișinău, celulele la fel nu sînt echipate cu ferestre, lipsind sistemul de ventilare.

Din cauza limitării spațiului de detenție, Republica Moldova a fost criticată în rapoartele Comitetul European pentru Prevenirea Torturii, în urma vizitelor efectuate în Moldova, în perioada 11 – 21 octombrie 1998, 10 – 22 iunie 2001, 20-30 septembrie 2004, 14-24 septembrie 2007. Cu regret, această problemă există și în prezent, în perioada evenimentelor din 7 aprilie 2009 fiind evidențiată mai mult.

În acest context, este de menționat că, condițiile neadecvate de detenție din subdiviziunile Ministerului Afacerilor Interne rămîn în continuare a fi una din cauzele principale ale condamnării Republicii Moldova la Curtea Europeană a drepturilor omului. De fapt, situația constatată pe parcursul anilor 2008 și 2009, cu unele îmbunătățiri neesențiale, corespunde în linii mari cu cea descrisă și apreciată de Curtea Europeană a drepturilor omului în hotărîrea *Becciev versus Moldova* din 4 octombrie 2005.

Astfel, reclamantul a pretins că detenția sa timp de 37 de zile în Izolatorul de detenție provizorie al Direcției Serviciilor Operative a MAI a constituit o încălcare a dreptului său garantat de articolul 3 din Convenție. În acest caz, Curtea a constatat violarea articolului 3 al Convenției, pe motiv că, în Izolatorul de detenție provizorie deținuții nu erau asigurați cu suficientă mîncare, reclamantul nu a beneficiat de plimbări la aer liber, fereastra celulei în care a fost deținut era acoperită cu plăci de metal care împiedicau pătrunderea luminii naturale, în celulă lumina electrică era aprinsă în permanență, iar

deținuții erau forțați să doarmă pe platforme de lemn fără cearșafuri, saltele și perne asigurate. În alte două cazuri, *Popovici versus Moldova*²⁷ și *Stepuleac versus Moldova*²⁸ Republica Moldova a fost condamnată pentru violarea art.3 din Convenție pentru aceleași omisiuni.

Totodată, pronunțând aceste hotărâri Curtea a făcut trimitere la constatările Comitetului European pentru Prevenirea Torturii, ca urmare a vizitelor în Republica Moldova în perioada 10-22 iunie 2001²⁹ și 20-30 septembrie 2004³⁰, considerînd că acestea oferă, cel puțin într-o oarecare măsură, o bază credibilă pentru evaluarea condițiilor în care aceștia au fost deținuți.

Într-un alt caz³¹, Republica Moldova a fost condamnată pentru încălcarea art.3 din Convenție din cauza condițiilor neadecvate de detenție din izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău. Reclamantul a invocat faptul că celulele în care el a fost deținut erau supraaglomerate, întunecoase, umede, murdare și foarte calde. Lumina naturală lipsea, în schimb, fiind instalat un bec electric foarte slab, care era în permanență aprins. Ventilația nu funcționa corespunzător, producea un zgomot puternic și doar mișca aerul dintr-o celulă în alta.

Deținuților li se permitea să fumeze în celulă din care motiv reclamantul avea dureri de cap constante, îmbolnăvindu-se de o boală respiratorie. Celula avea veceu, însă fără apă curgătoare, fiind separată de restul celei doar de un perete de cincizeci de centimetri. În încăpere era un miros neplăcut. Celula era infestată cu insecte și invadată de șobolani, iar deținuților li se permitea să facă duș doar cu apă rece odată la douăzeci de zile. Celulele aveau suprafața de aproximativ zece sau unsprezece metri pătrați, în ele aflîndu-se tot timpul cel puțin opt persoane.

---

²⁷ Cauza Popovici c.Moldovei, cererile nr.289/04 și 41194/04, hotărîrea CEDO din 27 noiembrie 2007

²⁸ Cauza Stepuleac c.Moldovei, cererea nr.8207/06, hotărîrea CEDO din 6 noiembrie 2007

²⁹ Par.53-58: În raportul său cu privire la vizita din anul 1998 (paragraful 56), CPT a fost obligat să conchidă că condițiile materiale de detenție în centrele de detenție (IDP-urile) vizitate constituiau în multe privințe tratament inuman și degradant și mai constituiau și un risc semnificativ pentru sănătatea persoanele deținute. Deși recunoaște, că nu a fost posibil de a transforma peste noapte situația existentă în aceste instituții, CPT a recomandat măsuri drastice imediate, care să garanteze condiții elementare de detenție, în vederea respectării cerințelor fundamentale ale vieții și demnității umane. Cu regret, în timpul vizitei din anul 2001, delegația n-a găsit condiții îmbunătățite, dimpotrivă, a constatat contrariul. Spre exemplu, renovarea și reconstrucția celulelor din IDP al Departamentului de combatere a crimei organizate și corupției din Chișinău (redeschis în anul 2000), care trebuiau să reflecte recomandările CPT din anul 1998, s-au dovedit a avea un efect contrar. Toate deficiențele conceptuale și organizaționale subliniate de CPT la acea perioadă au fost reproduse în mod conștient: celule fără acces la lumina naturală, iluminare artificială de intensitate slabă și aprinsă în permanență, ventilare inadecvată, mobilier care se compunea în exclusivitate din platform, fără saltele (deși unii deținuți aveau cuverturi proprii). O situație similară s-a constatat în noua secție a IDP din Bălți, construită pentru deținuții sancționați administrativ. Poate fi regretat faptul, că în eforturile lor de renovare a acestor clădiri, care în situația economică actuală merită laude, autoritățile moldovenești nu au acordat nici o atenție recomandărilor CPT. De fapt, această stare a lucrurilor sugerează că, lăsînd la o parte considerațiunile economice, condițiile materiale de detenție în secțiile de poliție rămîn influențate de un concept referitor la privațiunea de libertate care a fost depășit. În IDP-urile vizitate, delegația a primit numeroase plîngeri cu privire la cantitatea de hrană. Aceasta includea, în principiu: o cană cu ceai fără zahăr și o felie de pîine dimineața, terci din cereale la amiază și o cană cu apă caldă seara. În unele locuri, mîncarea era distribuită doar o dată pe zi și era constituită dintr-o supă și o felie de pîine. Privind accesul la veceu, CPT consideră că practica, potrivit căreia deținuții își satisfac necesitățile fiziologice folosind vase în prezența unei sau a cîtorva persoane, într-un spațiu atît de limitat, precum sînt celulele din IDP, care sînt foarte mici și ca spațiu, în care ei locuiesc, este în sine degradantă, nu numai pentru individul în cauză, ci și pentru cei care sînt forțați să fie martori. Prin urmare, *CPT recomandă, ca, personalului de supraveghere să-i fie date instrucțiuni clare că deținuții, care sînt plasați în celule fără veceu, trebuie – dacă ei cer acest lucru - să fie scoși din celula lor fără întîrziere în timpul zilei pentru a se duce la veceu.*

³⁰ Par.41-47: Din anul 1998, cînd a vizitat pentru prima dată Republica Moldova, CPT are îngrijorări serioase în ceea ce privește condițiile de detenție din instituțiile Ministerului Afacerilor Interne. CPT notează că în 32 din 39 IDP-uri au fost efectuate reparații „cosmetice” și că în 30 au fost create locuri pentru plimbări zilnice. Totuși, vizita din anul 2004 nu a permis înlăturarea îngrijorărilor Comitetului. De fapt, cele mai multe recomandări făcute nu au fost îndeplinite. Cu referire la secțiile de poliție sau IDP-urile vizitate, condițiile de detenție sînt, în mod invariabil, supuse aceluiași critici ca și în trecut. Celulele de detenție nu au acces la lumina zilei sau au acces limitat; lumina artificială – cu puține excepții – era mediocră. Persoanele obligate să petreacă noaptea în detenție nu primesc saltele și pături, de asemenea, și cei deținuți pentru perioade mai lungi. Cei care au asemenea lucruri le-au obținut de la rudele lor... În ceea ce privește hrana ... în IDP-uri aranjamentele făcute erau aceleași ca și cele supuse criticii în anul 2001 (a se vedea paragraful 57 din raportul cu privire la acea vizită): în general, trei porții modeste de mîncare pe zi, care includeau ceai și o bucată de pîine dimineața, o farfurie de cereale la amiază și ceai sau apă caldă seara. Uneori, era servită doar o masă pe zi. Din fericire, normele cu privire la primirea coletelor au fost îmbunătățite, ceea ce permitea deținuților, care aveau rude să îmbunătățească aceste porții zilnice insuficiente de mîncare. În concluzie, condițiile de detenție în secțiile de poliție rămîn problematice; ele rămîn dezastruoase în IDP-uri, continuînd în multe privințe să constituie pentru deținuți un tratament inuman și degradant.

³¹ Cauza Străisteanu c.Moldovei, cererea nr.4834/06, Hotărîrea CEDO din 7 aprilie 2009

O situație alarmantă a fost constatată și în cauza *Malai versus Moldova*³². Reclamantul a invocat condițiile neadecvate de detenție din izolatorul de detenție provizorie al Comisariatului de Poliție Orhei, relatînd că inițial a fost plasat într-o celulă care nu avea pat, scaun, veceu sau lavoar, aceasta fiind prevăzută pentru perioade de detenție nu mai mari de trei ore.

Ulterior, el a fost plasat în celula nr.9 al izolatorului, care nu avea ferestre, ventilație, iar lumina electrică era în permanență aprinsă, fiind atît de slabă încît era dificil să fie distinse fețele altor deținuți. Celula avea o lungime de aproximativ șapte metri și o lățime de trei metri și în ea se aflau șase deținuți. Încăperea nu avea veceu, însă într-un colț, ce nu era separat de restul celulei, se afla o căldare mare. Aici nu era lavoar, iar deținuții trebuiau să păstreze apa în sticle din plastic, pe care li se permitea să le umple uneori în afara celulei. Nu existau paturi, fiind o laiță groasă, puțin mai înaltă decît podeaua, în care puteau dormi patru persoane. Reclamantul nu era asigurat cu lenjerie pentru pat.

Totodată, din cauza supraaglomerării celulei, deținutul a pretins, că dormea doar cîte o oră pe zi. Corpul reclamantului era acoperit cu mușcături de insecte, ulterior, unele s-au transformat în răni. Reclamantul a trimis Curții fotografii, prin care a arătat mușcăturile de pe corpul său. Hrana era insuficientă și de calitate proastă. Deținuții erau hrăniți doar o singură dată pe zi din farfurii murdare, din care cauză, reclamantul rămînea în permanență flămînd. Rudelor nu li s-a permis să-i aducă hrană, fiindcă nu și-a recunoscut vinovăția. Reclamantul nu putea să aibă contact cu rudele sale și cu lumea din exterior din lipsă de hîrtie, stilou, plicuri. În cameră nu era radio sau televizor, iar din cauza lipsei luminii naturale, reclamantul nu știa ce perioadă a zilei era.

Referitor la principiile generale cu privire la condițiile de detenție, Curtea a stabilit că, tratamentul poate fi considerat ca fiind „inuman”, deoarece inter alia acesta a fost premeditat, a fost aplicat ore în șir și a cauzat fie leziuni corporale, fie suferințe fizice sau psihice intense. Curtea a considerat un tratament ca fiind „degradant”, deoarece el a cauzat victimelor sentimente de frică, îngrijorare și inferioritate, capabile să le umilească sau să le înjosească. Pentru a determina dacă o anumită formă de tratament este degradantă în sensul art.3, Curtea va lua în calcul dacă scopul acestui tratament a fost de a umili și înjosi persoana, și dacă, în ceea ce privește consecințele, acest tratament a afectat negativ personalitatea ei, într-un mod incompatibil cu art.3. Chiar și absența unui asemenea scop nu poate exclude categoric o constatare a violării art.3.

Art.3 cere statului să asigure ca persoana să fie deținută în condiții care sînt compatibile cu respectarea demnității sale umane, ca modul și metoda de executare a pedepsei să nu cauzeze persoanei suferințe sau dureri de o intensitate, care să depășească nivelul de suferință inerent detenției și, avînd în vedere exigențele detenției, sănătatea și integritatea persoanei să fie în mod adecvat asigurate, printre altele, prin acordarea asistenței medicale necesare. Atunci cînd sînt evaluate condițiile de detenție, trebuie luate în considerație efectele cumulative ale acestor condiții, precum și durata detenției.

---

³² Cauza Malai c.Moldovei, cererea 7101/06, Hotărîrea CEDO din 13 noiembrie 2008

3.3. Tortura și rele tratamente

De rînd cu tratamentele inumane și degradante, observațiile făcute pe parcursul vizitelor în anul 2009 au arătat, că aplicarea torturii față de persoanele aflate în custodia poliției continuă să existe. Analizînd informațiile privind motivele săvîrșirii infracțiunilor drept criteriu, acțiunile ilegale ale colaboratorilor de poliție pot fi caracterizate prin următoarele:

- *săvîrșite în scopul obținerii declarațiilor, mărturiilor, dobîndirii probelor favorabile prin metode ilegale;*
- *săvîrșite din dorința exteriorizării sentimentului de superioritate față de victimele acțiunilor sale și neglijare a regulilor generale de conduită, precum și posibilitatea aplicării situației de serviciu în scopuri „educative”;*
- *săvîrșite în procesul exercitării abuzive și fără cunoașterea legislației și a obligațiilor de serviciu.*

În cadrul vizitelor efectuate în instituțiile subordonate Ministerului Justiției, majoritatea persoanelor chestionate au invocat aplicarea actelor de violență în perioada deținerii în incinta comisarariatelor de poliție. În special, aceste alegații se refereau la faptul, că violența era aplicată de către colaboratorii de poliție chiar în primele ore după reținere, în cadrul audierilor și în lipsa unui avocat, iar în caz, că aceștia refuzau să dea declarații favorabile, maltratarea continua și în perioada detenției în izolatoarele de detenție provizorie, perioadă, care dura de la 24 la 48 de ore.

Avocații parlamentari și-au exprimat în repetate rînduri poziția, prin care au condamnat vehement acțiunile de violență și actele de vandalism admise în cadrul manifestațiilor din 7 aprilie 2009, considerîndu-le ca fiind intolerabile pentru un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sînt garantate.

Numeroasele alegații despre aplicarea torturii înaintate de către persoanele reținute și plasate în custodia poliției imediat după consumarea protestului din 7 aprilie 2009 au scos în evidență stringența fenomenului torturii, caracterul sistemic și înrădăcinat al acestuia. Situația constatată impune reacționarea imediată, dură și hotărîită a autorităților competente în vederea eradicării relexor tratamentelor, precum și propagarea spiritului de non toleranță față de tortură în întreaga societate.

Lacunele evidențiate în prestația anumitor colaboratori MAI indică asupra existenței carențelor grave în asigurarea dreptului la viață și la integritate fizică și psihică, garantat de art.3 al Convenției și art.24 din Constituția Republicii Moldova, avînd nevoie de revizuirea conceptului activității serviciului specializat de securitate internă al MAI.

De menționat că, prin ordinul Directorului Centrului pentru Drepturile Omului la efectuarea vizitelor au fost antrenate și reprezentanțele Centrului din teritoriu, fiind efectuate vizite preventive în Comisariatele raionale de Poliție Cahul, Cantemir, Comrat, Anenii Noi, Leova, Fălești, Edineț, Sîngerei, Bălți, Glodeni, Briceni, Florești, Ocnîța, Rîșcani, Dondușeni, Soroca, Drochia. Practic toate persoanele intervievate au fost reținute în noaptea de 7 spre 8 aprilie, acestea relatînd, că au fost maltratate de colaboratorii de poliție mascați, prin aplicarea loviturilor cu pumnii, picioarele și patul armei peste corp.

Avocatul parlamentar a mai fost informat, că după ce au fost aduși la Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău reținuții au fost loviți cu bastoanele de cauciuc și puși să treacă printr-un coridor, unde pe de o parte și alta erau polițiști, care îi loveau cu bastoanele de cauciuc și cu picioarele.

În linii generale, persoanelor reținute/arestate penal le-a fost asigurat dreptul la apărare prin posibilitatea acordată de a alege un avocat sau de a beneficia de asistență juridică garantată de stat. În acest context, doar cet. B.I. (a.n. 1964) a făcut referință la restricționarea accesului avocatului ales de acesta pentru a-i apăra și reprezenta drepturile și interesele, fiind asigurat cu un avocat din oficiu. Totodată cet. B.I. insista în continuare ca drepturile și interesele sale să fie apărate de către avocatul V.N., solicitînd să i se acorde întrevederi confidențiale cu acesta.

Persoanele reținute/arestate administrativ nu au putut beneficia de serviciile unui avocat, din motiv că Codul cu privire la contravențiile administrative (în red.1985) nu prevedea obligativitatea asigurării contravenienților cu avocat, chiar și în cazul, în care pentru comiterea contravenției de care era suspectată persoana în calitate de sancțiune era prevăzut arestul administrativ. În același timp,

acestor persoane le-au fost create impedimente în realizarea dreptului de a beneficia de serviciile unui avocat.

Avocatul parlamentar a atenționat asupra problemei, că majoritatea persoanelor aflate în locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de Poliție din sectoarele municipiului Chișinău erau reținute pentru comiterea huliganismului nu prea grav (art.164¹ CCA RM), la care în mod obligatoriu, se adăuga opunerea de rezistență colaboratorului de poliție (art.174⁵ CCA RM) sau ultragiurea colaboratorului de poliție (art.174⁶ CCA RM).

De asemenea, a atenționat și asupra consecințelor pe care le generează prevederile art.249 al.3 CCA RM (în red. 1985), în virtutea cărora, pentru comiterea contravențiilor administrative enunțate mai sus, persoana putea fi reținută până la examinarea cazului de către instanța de judecată și că polițiștii abuzau de aceste prevederi ori de câte ori aveau ocazia.³³ De altfel, persoanelor reținute în legătură cu evenimentele din aprilie 2009 le-au fost incriminate aceleași articole. La 31 mai 2009 a intrat în vigoare noul Cod contravențional, care deși a făcut o claritate referitor la temeiul reținerii persoanei, problema nu a fost soluționată definitiv.

Rezultatele vizitelor au arătat că, în cazul persoanelor reținute/arestate penal, avocații desemnați din oficiu își îndeplineau obligațiunile de apărător necorespunzător, asistența fiind pur formală, aceștia manifestând lipsă de inițiativă în protejarea drepturilor și intereselor legitime ale bănușilor.

Prin urmare, se cere ca Baroul Avocașilor și Consiliul Nașional pentru Asistența Juridică Garantată de Stat să monitorizeze mai eficient procesul de acordare a asistenței juridice calificate din oficiu, prin crearea unui mecanism funcșional de evaluare și supraveghere a calității serviciilor prestate de avocași, capabil să prevină orice greșeală sau violare a legii din partea organelor judiciare, iar Baroul Avocașilor să aplice sancșiunea corespunzătoare avocașilor.

Un cadru legal, aplicat defectuos de colaboratorii de poliție, se referă la acordarea posibilității deșinușilor de a informa una din rudele apropiate sau o altă persoană, despre locul unde se deșin, ceea ce vine în contradicșiție cu prevederile art.173 din Codul de procedură penală și art.247 din Codul cu privire la contravenșile administrative (în redacșia1985). Potrivit plîngerilor reșinușilor, rudele au aflat despre locul detenșiei lor de la colegi, prieteni, inspectori de sector. În cazul cetățeanului V.A. (a.n. 1983), deșinut în Izolatorul de detenșie preventivă al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, locul aflării acestuia nu a fost comunicat nimănușii până la vizita avocatului parlamentar.

La capitolul respectării dreptului procesual al deșinușilor, de a informa rudele asupra locului aflării lor a fost atestată o situație pozitivă la Comisariatele raionale de Poliție Drochia, Vulcănești și Taraclia, unde conducerea Comisariatelor au întreprins toate măsurile necesare în vederea realizării acestuia.

Climatul psiho – emoșional extrem de tensionat între poliștiști și protestatari în rezultatul acșionilor violente în urma cărora au pătimit 296 de angajași MAI, impunea limitarea accesului poliștiștilor către reșinuși și transferul neîntârziat al acestora din custodia polișiei în izolatorul de detenșie subordonat Ministerului Justișiei. Efectuînd vizite în comisariatele de poliție din mun. Chișinău, avocatul parlamentar, a cerut efectivului de comandă al comisariatelor să asigure drepturile și garanșiile procesuale ale reșinușilor și prevenșilor, transferarea lor în institușia penitenciară nr.13 mun. Chișinău.

În cadrul vizitei la Institușia penitenciară nr.13, mun. Chișinău, unde în acel moment fuseseră transferate 105 persoane din Izolatorul de detenșie provizorie al Comisariatului General de Poliție al mun. Chișinău, la 27 din acestea, au fost depistate și fixate diverse leziuni corporale cauzate, din spusele lor, de colaboratorii de poliție în timpul reșinerii sau în perioada aflării în custodia polișiei. S-a constatat, că în privinșa a 24 de persoane, procesele-verbale de reșinere au fost întocmite cu încălcări procesuale, nefiînd indicată data sau ora reșinerii. În cazul a 9 persoane, procesele-verbale de reșinere au fost întocmite după expirarea termenului legal de 3 ore.

Este de menșionat, că în timpul vizitelor în locurile de detenșie au fost intervievate 247 din persoanele arestate preventiv sau în privinșa cărora a fost aplicată sancșiunea arestului administrativ, pentru comiterea contravenșilor administrative, în legătură cu acșionile de protest din 07.04.2009, inclusiv 3 minori, care în acel moment, se deșineau în Institușia penitenciară nr.13, mun. Chișinău.

Ca urmare a informașiei acumulate și încălcărilor constatate în cadrul vizitelor preventive, la 17.04.2009, avocatul parlamentar a expediat în adresa Procuraturii Generale un aviz, anexînd lista nominală a persoanelor reșinute, care în momentul transferului în Institușia penitenciară nr.13, mun.

³³ Raportul cu privire la activitatea Mecanismului Nașional de Prevenire a Torturii în anul 2008, pag.14

Chișinău prezentau leziuni corporale (fixate de medicii penitenciarului), recomandând dispunerea efectuării unor anchete eficiente și cu celeritate a cazurilor de maltratare, cu stabilirea circumstanțelor, în care persoanelor respective le-au fost cauzate leziunile corporale, identificarea și pedepsirea vinovaților.

De asemenea, au fost anexate și listele persoanelor în privința cărora la întocmirea actelor de reținere au fost admise încălcări procesuale, avocatul parlamentar recomandând organelor procuraturii să reacționeze corespunzător.

Tot la 17.04.2009, avocatul parlamentar a sesizat Procuratura Generală, solicitând dispunerea investigării cazurilor de deces a cetățenilor V.B., Ț.I., și E.Ț., precum și Procuratura municipiului Chișinău, căreia i-a solicitat investigarea cazurilor de maltratare a cet. B.O., M.A. și C.V.

La 21.04.2009, avocatul parlamentar a sesizat prin intermediul unui aviz conducerea Ministerului Afacerilor Interne, în care a notat carențele constatate în cadrul vizitelor privitor la neefectuarea adecvată a examenului medical a persoanelor plasate în custodia poliției, neacordarea asistenței medicale corespunzătoare acestora pe parcursul detenției, completarea defectuoasă a registrelor, condițiile neadecvate de detenție, atenționând și asupra consecințelor pe care le pot genera omisiunile menționate.

Urmare a informațiilor plasate pe site-urile www.unimedia.md, www.jurnal.md, www.chisinau.md, avocatul parlamentar a solicitat Procuraturii Generale, să întreprindă măsurile ce se impun în vederea stabilirii locului aflării cetățenilor D.S. și G.A., care continuau să fie dați dispăruți în urma protestelor din 7 aprilie curent. În cele din urmă aceștia au fost găsiți.

Atitudinea față de sesizarea avocatului parlamentar, cu referire la pretinsele abuzuri sexuale comise de către colaboratorii de poliție față de fetele reținute în incinta Comisariatului de Poliție nu a fost coerentă.

Astfel, prin răspunsul Procuraturii mun. Chișinău din 19.05.2009, avocatul parlamentar a fost informat că alegațiile respective nu corespund realității și nu se corelează cu constatările de fapt. Ulterior, în răspunsul parvenit de la Direcția Securitate Internă a Ministerului Afacerilor Interne din 18.02.2010 se informa că, asemenea acțiuni totuși au avut loc, fiind pornită o cauză penală pe aceste fapte.

În baza actelor de reacționare a avocaților parlamentari sau cu trimitere la acestea, pe marginea evenimentelor din 7 aprilie 2009 organele procuraturii au dispus pornirea urmăririi penale, și anume:

- *în 9 de cazuri s-a dispus începerea urmăririi penale în baza art.309/1 Cod penal;*
- *în 2 cazuri s-a dispus începerea urmăririi penale în baza art.328 alin.(2) lit.a) Cod penal (12 părți vătămate);*
- *într-un caz s-a dispus începerea urmăririi penale în baza art.152 alin.(2) lit.e) Cod penal;*
- *într-un caz s-a dispus începerea urmăririi penale în baza art.187 alin.(4) Cod penal;*
- *într-un caz, pe faptul decesului cet.B.V. s-a dispus pornirea urmăririi penale în baza art.151 alin.(4) Cod penal.*

Un exemplu elocvent în acest sens, este cel al cetățeanului A.C., reținut în legătură cu evenimentele din 7 aprilie. El a invocat încălcarea dreptului constituțional la viață și la integritate fizică și psihică. Cetățeanu A.C. a fost reținut la 8 aprilie 2009 în centrul municipiului Chișinău de persoane îmbrăcate în civil.

Ulterior, acesta a fost escortat împreună cu alte două persoane la Comisariatul General de Poliție, unde a fost impus să scrie o explicație, prin care să recunoască, că ar fi ofensat în public colaboratorii de poliție. După aceasta a fost plasat în Izolatorul de detenție preventivă a Comisariatului General de Poliției Chișinău.

Conform afirmațiilor cetățeanului A.C, la 9 aprilie, într-un birou din incinta Comisariatului General de Poliție, el a fost maltratată de câțiva colaboratori de poliție, prin aplicarea loviturilor cu pumnii, bastonul și o lingură pentru încălțăminte din metal peste diferite părți ale corpului. La 10 aprilie 2009, aproximativ între orele 2.00 – 3.00, împreună cu alte 20 de persoane reținute în legătură cu evenimentele din 7 aprilie, cetățeanul A.C. a fost escortat la Izolatorul de detenție preventivă al Comisariatului de poliție Vulcănești. Înainte de a fi plasați în celule, petiționarul a afirmat că, au fost obligați să alerge pe coridorul izolatorului, unde de ambele părți se aflau colaboratorii unei subdiviziuni

speciale a Ministerului Afacerilor Interne, care în timp ce deținuții fugeau erau loviți cu pumnii, picioarele și armele din dotare peste diferite părți ale corpului.

Avînd în vedere existența unei bănueli rezonabile privind încălcarea gravă a drepturilor și libertăților constituționale ale cetățeanului A.C. și în temeiul art. 28 din legea cu privire la avocații parlamentari, a fost solicitată dispunerea investigării acestui caz, cu luarea unei decizii în limita competenței organelor procuraturii. Astfel, în urma demersului avocatului parlamentar, Procuratura Generală a declanșat urmărirea penală.

Avocatul parlamentar, insistă asupra vulnerabilității persoanelor deținute în izolatoarele de detenție provizorie din cadrul Comisariatelor de poliție, în care colaboratorii de poliție au acces nelimitat în timpul zilei sau nopții. Acesta constituie un argument irefragabil în favoarea urgentării procedurii de transmitere a izolatoarelor de detenție provizorie din subordinea Ministerului Afacerilor Interne în subordinea Ministerului Justiției.

Se creează impresia, că menținerea izolatoarelor în cadrul organelor de urmărire este în interesul acelor subiecți, care utilizează detenția propriu-zisă ca mijloc de influență fizică și psihică pentru recunoașterea, chiar și falsă, a vinovăției în comiterea infracțiunilor, cît și în interesul acelor, care utilizează metode ilegale de obținere a declarațiilor.

Din aceste considerente, realizarea obiectivului ce se regăsește în Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.1624 din 31.12.2003, și anume, construcția celor 8 case de arest a devenit o necesitate stringentă.

Avocatul parlamentar consideră, după cum rezultă și din Raportul Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, elaborat în urma vizitei în Republica Moldova din 25-28 aprilie 2009³⁴ și Raportului Comitetului European pentru prevenirea torturii, urmare a vizitei în Republica Moldova din 27-31 iulie 2009³⁵, că este de datoria autorităților competente să investigheze și să elucideze cauzele și circumstanțele evenimentelor din 7 aprilie 2009, iar stabilirea realității și adevărului va contribui la repararea prejudiciilor morale provocate cetățenilor.

Un aspect pozitiv constatat în cazul Izolatoarelor de detenție provizorie se referă la amenajarea adecvată a curților pentru plimbări. Respectiv, nu au fost plîngerii din partea persoanelor aflate în detenție referitor la refuzul de a fi scoși la plimbare, cu excepția celor reținute în perioada evenimentelor din 7 aprilie, cînd din cauza supraaglomerării izolatoarelor nu era posibil de realizat acest lucru.

O altă carență sesizată în cadrul vizitelor se referă la completarea neadecvată a registrelor de evidență al persoanelor reținute și al vizitatorilor, în unele lipsind ordinea cronologică. Prin urmare, la Comisariatul de Poliție al sectorului Ciocana deși exista un registru sub forma unui caiet, înregistrarea vizitatorilor nu se efectua.

La Comisariatul de poliție al sectorului Botanica, înregistrarea se efectua doar la solicitarea vizitatorilor. La Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani al capitalei, a fost constatată o completare defectuoasă a registrului de evidență a persoanelor reținute.

În cazul unui minor care a fost reținut și maltrat în incinta Comisariatului de Poliție al raionului Leova, în registru lipsea înregistrarea cu privire la aflarea acestuia în Comisariat, deși colaboratorii de poliție nu negau că, minorul s-a aflat în perioada respectivă în comisariat (proces penal în derulare).

În anul 2009 organele procuraturii au examinat 6027 sesizări în care petiționarii au invocat aplicarea actelor de tortură, tratamente inumane și degradante de către reprezentanții autorităților statului. Comparativ cu ultimii patru ani (anul 2005 – 1155 sesizări, anul 2006 – 1386 sesizări, anul 2007 – 1289 sesizări, anul 2008 – 1075 sesizări), numărul sesizărilor a crescut considerabil.

În 5334 de cazuri s-a dispus refuzul în pornirea urmăririi penale din lipsa elementelor sau a faptului infracțiunii în acțiunile persoanelor reclamate.

În 693 de cazuri a fost pornită urmărirea penală, și anume:

- 208 cauze au fost pornite în baza art.309/1 Cod penal al Republicii Moldova, pentru comiterea actelor de tortură;

³⁴ Par 35-50 Raportul Comisarului pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei urmare a vizitei în Republica Moldova din 25-28 aprilie 2009, <http://www.bice.md/UserFiles/File/chr-rpt-2009-md-ro.pdf>

³⁵ Raportului Comitetului European pentru prevenirea torturii, urmare a vizitei în Republica Moldova din 27-31 iulie 2009, <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2009-37-inf-eng.pdf>

- 438 de cauze au fost pornite în baza art.328 Cod penal al Republicii Moldova, pentru comiterea actelor de violență și exces de putere;
- 47 de cauze au fost pornite în baza altor norme pentru aplicarea tratamentului inuman și degradant.

Din numărul total al dosarelor investigate, în 293 de cazuri, procurorii au finalizat cercetările cu întocmirea rechizitoriului, acestea fiind trimise pentru examinare în instanțele de judecată. În total au fost inculpate 383 persoane.

În legătură cu neconfirmarea alegațiilor victimelor, care figurau în cauzele penale referitoare la maltratarea lor de către poliție, precum și că, în cadrul investigațiilor nu s-a reușit administrarea probelor suficiente, care să confirme vinovăția unor colaboratori de poliție în aplicarea rețelor tratamente, dar și în comiterea altor infracțiuni, în 265 de cauze penale s-a dispus încetarea urmăririi penale.

În urma vizitelor efectuate și intervenirii avocatului parlamentar cu acte de reacționare și reieșind din jurisprudența Curții Europene a drepturilor omului cu referire la acest subiect, se constată, că autoritățile abilitate să investigheze cazurile de aplicare a violenței de către colaboratorii de poliție, admit în continuare omisiuni în activitatea lor.

Este elocvent cazul cetățeanului C.S., care la 09.10.2009 a fost transferat din Comisariatul de Poliție al raionului Strășeni în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău. Fiind examinat de medicul de gardă al penitenciarului nr.13, mun. Chișinău, i-au fost depistate și fixate leziunile corporale: contuzie și excoriație a țesuturilor moi a feței și trunchiului, excoriații profunde a frunții.

Acesta, a explicat avocatului parlamentar, în timpul unei vizite de monitorizare la Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, că la 09.10.2009, în jurul orelor 12⁰⁰, în timpul escortării lui în celula de detenție preventivă a Comisariatului raional de Poliție a fost izbit cu capul de perete de locotenent-major C.M., din motiv, că a refuzat să dea explicații pe marginea infracțiunilor de care era bănuit. El a mai explicat, că în urma loviturii și-a pierdut cunoștința, iar când și-a revenit se afla la Spitalul raional. După ce a fost externat din spital, a fost escortat înapoi la Comisariatul de Poliție.

Inițial, serviciul de escortă al poliției a refuzat să-l primească pentru a fi escortat în penitenciarul nr. 13, mun. Chișinău, pe motiv, că avea leziuni corporale. Însă, după discuția telefonică dintre colaboratorul de poliție C.M. cu superiorii săi, cet. C.S. a fost acceptat pentru a fi escortat.

Deoarece inițial a fost refuzată pornirea urmăririi penale, în urma documentării cazului, avocatul parlamentar, a constatat cu certitudine, că leziunile corporale i-au fost cauzate cet. C.S., în perioada aflării acestuia în custodia autorităților statului. Avocatul parlamentar a intervenit cu un demers către Procuratura Generală, ulterior ordonanța de neîncepere a urmăririi penale fiind anulată și dispusă pornirea urmăririi penale în baza art.309/1 Cod penal al Republicii Moldova.

Într-un alt caz, care a avut loc la 28 iulie 2009, minorul M.V. a fost adus și plasat în celula din unitatea de gardă a Comisariatului de Poliție, unde a fost maltratată circa o jumătate de oră de un colaborator al poliției rutiere și o altă persoană îmbrăcată în civil.

Conform raportului de expertiză, întocmit de medicul legist la 08.07.2009, minorului M.V. i-au fost depistate leziuni corporale medii. Deși, examinarea cazurilor de maltratare trebuie să fie efectuată de organe independente, în privința cărora nu există circumstanțe, care ar pune la îndoială imparțialitatea acestora,³⁶ în acest caz, investigația a fost efectuată de colaboratorii Comisariatului de Poliție, care au intervenit către Procuratura raionului Leova cu propunerea de neîncepere a urmăririi penale.

După intervenția avocatului parlamentar, la 10 august 2009, Procuratura raionului Leova a dispus pornirea urmăririi penale în baza indicilor componenței de infracțiune prevăzute de art.328 alin.(2) lit.a) Cod penal al Republicii Moldova.

După cum s-a menționat deja, maltratarea persoanelor aflate în detenție, precum și lipsa unor anchete efective pe marginea plîngerilor de maltratare constituie violări și omisiuni grave în lumina art.3 din Convenție, fapt, constatat și în cauzele examinate de Curtea Europeană a drepturilor omului, care au avut ca finalitate condamnarea Republicii Moldova.

³⁶ Par. 19, 85-87 din Protocolul de la Istanbul din 1999 recomandat prin rezoluția Adunării Generale a ONU 55/89 din 4 decembrie 2000, Manualul ONU de investigare efectivă și documentare asupra torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1ru.pdf

Curtea Europeană, reamintește într-o formulare cvasi-permanentă, că art.3 consacra una din valorile fundamentale ale societăților democratice. Chiar în condițiile cele mai dificile, precum lupta împotriva terorismului și crimei organizate, Convenția interzice, în termeni absoluți tortura și pedepsele sau tratamentele inumane, sau degradante. Art.3 nu prevede anumite restricții, nu suferă nici o derogare, chiar în caz de pericol public, care amenință viața națiunii.

Potrivit standardelor consacrate în art.3 din Convenție, atunci când unei persoane îi sînt cauzate leziuni corporale, în timp ce ea se află în detenție sau sub un alt control al poliției, orice astfel de leziune, va crea o prezumție concretă că acea persoană a fost supusă maltratării. Este de competența statului să dea o explicație plauzibilă despre circumstanțele în care au fost cauzate leziunile, neîndeplinirea căreia, este o chestiune clară în temeiul articolului 3 al Convenției.

În procesul de apreciere a probelor, Curtea aplică, în general, standardul de probațiune „dincolo de un dubiu rezonabil”.

Totuși, astfel de probe pot fi deduse și din coexistența unor concluzii întemeiate, clare și concordate sau a unor prezumții similare și incontestabile ale faptelor. Atunci, când evenimentele într-o cauză sînt în totalitate sau în mare parte cunoscute numai de autorități, ca în cazul persoanelor aflate în custodia autorităților, se vor crea prezumții puternice ale faptelor în legătură cu leziunile corporale apărute în perioada detenției. Sarcina probațiunii aparține autorităților care trebuie să prezinte explicații satisfăcătoare și convingătoare.

Curtea reiterează, că atunci, când o persoană face afirmații credibile, că a fost supusă unor tratamente contrare articolului 3 al Convenției de către poliție sau alți agenți ai statului, prevederile acestui articol, citite în contextul obligației generale a statului, impuse de articolul 1 al Convenției de a „recunoaște oricărei persoane aflată sub jurisdicția sa drepturile și libertățile definite în Convenție”, impun efectuarea unei investigații oficiale efective.

La fel ca și o investigație efectuată în virtutea articolului 2, o astfel de investigație ar trebui să permită identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile. Altfel, interzicerea generală prin lege a torturii, tratamentelor sau pedepselor inumane și degradante, în pofida importanței sale fundamentale, ar fi inefectivă în practică și ar face posibil, în anumite cazuri, pentru agenții statului, să comită abuzuri împotriva persoanelor aflate sub controlul lor, ei beneficiind, astfel, de o imunitate virtuală.

Investigarea acuzațiilor grave de maltratare trebuie să fie deplină. Aceasta înseamnă, că autoritățile trebuie să depună întotdeauna eforturi serioase pentru a afla ce s-a întîmplat și nu trebuie să se bazeze pe concluzii pripite sau nefondate pentru a înceta investigația sau să le pună la baza deciziilor lor. Autoritățile trebuie să întreprindă toate măsurile rezonabile și disponibile lor pentru a identifica probe cu privire la incident, inclusiv, declarații ale martorilor oculari și probele medico-legale. Orice omisiune pe parcursul desfășurării investigației, care ar putea submina posibilitatea de a stabili cauza leziunilor corporale sau identitatea persoanelor responsabile riscă să nu corespundă acestui standard.

La inițiativa Centrului pentru Drepturile Omului, principii similare au fost introduse și în legislația națională. Astfel, potrivit art. 10 alin.(3¹) CPP RM³⁷, în desfășurarea procesului penal, nimeni nu poate fi supus la tortură sau la tratamente cu cruzime, inumane ori degradante, nimeni nu poate fi deținut în condiții umilitoare, nu poate fi silit să participe la acțiuni procesuale care lezează demnitatea umană.

Sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțămîntul său tacit.

De asemenea, orice declarație, plîngere sau alte circumstanțe, care oferă temei de a presupune că, persoana a fost supusă acțiunilor de tortură, tratament inuman sau degradant, urmează să fie examinate de către procuror, în modul prevăzut la art.274³⁸, în procedură separată, însă, constatăm, că aceste prevederi nu sînt respectate pe deplin.

În anul 2009, în baza art.309/1 Cod penal al Republicii Moldova, instanțele de fond au pronunțat 5 sentințe în privința a 9 persoane, toți colaboratori de poliție. Din acestea, 4 sentințe în privința a 8 colaboratori de poliție au fost de condamnare și o sentință în privința unui colaborator de poliție a fost

³⁷ Sarcina probațiunii neaplicării torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante îi revine autorității, în a cărei custodie se află persoana privată de libertate, plasată la dispoziția unui organ de stat sau la indicația acestuia, sau cu acordul ori consimțămîntul său tacit.

³⁸ Art. 298 alin.(4) Cod de procedură penală nr.122 din 14.03.2003, Monitorul Oficial nr.104-110/447 din 07.06.2003

de achitare. În privința tuturor celor 8 colaboratori de poliție, prin sentințele instanțelor de judecată le-a fost stabilită pedeapsa închisorii, însă, cu aplicarea art.90 Cod penal al Republicii Moldova s-a dispus suspendarea condiționată a executării pedepsei stabilite vinovaților.

Totodată, în calitate de pedeapsă complementară acestora, le-a fost aplicată privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate în cadrul Ministerului Afacerilor Interne. În ceea ce privește condamnările în baza art.328 Cod penal al Republicii Moldova, în perioada menționată, în privința colaboratorilor de poliție au fost pronunțate 18 sentințe în privința a 23 de persoane, dintre care 14 sentințe în privința a 16 persoane au fost de condamnare, iar 4 sentințe în privința a 7 persoane au fost de achitare.

Din cei 16 colaboratori, doar în privința unuia a fost dispusă executarea pedepsei privative de libertate în penitenciar, în privința celorlalți pedeapsa stabilită fiind suspendată condiționat în temeiul art.90 Cod penal al Republicii Moldova.³⁹

Sancțiunea complementară sub forma privării de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate în cadrul Ministerului Afacerilor Interne a fost aplicată în privința a 15 persoane. Este de menționat, că sancționarea prea blândă a reprezentanților autorităților statului vinovați de aplicarea torturii și a altor rele tratamente, face, ca asemenea cazuri să aibă loc în continuare.

Cu referință la efectul preventiv al interdicției de aplicare a relor tratamente, prin hotărîrea din 20 octombrie 2009 pronunțată în cauza *Valeriu și Nicolae Roșca versus Moldova*⁴⁰, Curtea Europeană a drepturilor omului pentru prima dată a condamnat Republica Moldova, pentru nesancționarea adecvată a persoanelor, care au aplicat tortura, aducînd critici serioase modului în care a fost înfăptuită justiția.

Reclamanții au susținut, că au fost maltratați de către colaboratorii Comisariatului de Poliție al sectorului Centru, municipiul Chișinău, Comisariatului General de Poliție al municipiului Chișinău și Comisariatului de Poliție al raionului Ialoveni. Potrivit alegerilor reclamanților, la Comisariatul de Poliție al sectorului Centru, municipiul Chișinău aceștia au fost bătuți timp de cîteva ore de către colaboratorii de poliție care i-au reținut.

Ulterior, ei au fost escortați la Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău, unde au fost încătușați, loviți cu bastonul de cauciuc peste tălpi și electrocuțați, cu scopul de a-i determina să recunoască vina în comiterea unor infracțiuni, pe care aceștia nu le-au comis.

La 13 iunie 2001, reclamanții au fost transferați la Comisariatul de Poliție Ialoveni pentru a se verifica implicarea lor în comiterea altor infracțiuni. În aceeași zi, Comisariatul de Poliție Ialoveni a fost vizitat de membrii Comitetului European pentru prevenirea torturii, cărora unul dintre reclamanți le-a relatat despre modul și locul unde a fost maltratat.

De menționat, că membrii Comitetului au vizitat Comisariatul de Poliție Ialoveni la 14 și 15 iunie 2001. Abia la 18 iunie 2001 reclamanții au fost examinați de un medic legist, care a confirmat existența unor leziuni ușoare pe corpul lor.

În urma investigației efectuate de autorități, pe marginea plîngerilor de maltratare a reclamanților, trei colaboratori de poliție au fost recunoscuți vinovați de comiterea infracțiunii prevăzute la art.185 alin.2 Cod penal al Republicii Moldova (red.1961), fiindu-le stabilită pedeapsa cu închisoare pe un termen de trei ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a practica anumite activități pe un termen de doi ani. Totodată, instanța a decis să suspendeze executarea pedepsei cu închisoarea, stabilită colaboratorilor de poliție, pe termen de un an.⁴¹

³⁹ Dacă, la stabilirea pedepsei cu închisoare, pe un termen de cel mult 5 ani, pentru infracțiunile săvîrșite cu intenție și de cel mult 7 ani pentru infracțiunile săvîrșite din imprudență, instanța de judecată, ținînd cont de circumstanțele cauzei și de persoana celui vinovat, va ajunge la concluzia, că nu este rațional ca acesta să execute pedeapsa stabilită, ea poate dispune suspendarea condiționată a executării pedepsei aplicate vinovatului, indicînd numai de cît în hotărîre motivele condamnării cu suspendare condiționată a executării pedepsei și termenul de probă. În acest caz, instanța de judecată dispune neexecutarea pedepsei aplicate dacă, în termenul de probă pe care l-a fixat, condamnatul nu va săvîrși o nouă infracțiune și, prin comportare exemplară și muncă cinstită, va îndreptăți încrederea ce i s-a acordat. Controlul asupra comportării celor condamnați cu suspendarea condiționată a executării pedepsei îl exercită organele competente, iar asupra comportării militarilor – comandamentul militar respectiv. Termenul de probă se stabilește de instanța de judecată, în limitele de la 1 an la 5 ani.

⁴⁰ Cauza Valeriu și Nicolae Roșca c.Moldovei, cererea nr.41704/02, hotărîrea CEDO din 20 octombrie 2009

⁴¹ Excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, adică săvîrșirea de către o persoană cu funcție de răspundere a unor acte, care depășesc în mod vădit limitele drepturilor și atribuțiilor acordate de lege, dacă aceasta a cauzat daune considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice, însoțite fie de acte de violență, fie de folosirea armei, fie de acțiuni de tortură și care jignesc demnitatea personală a părții

Reclamanții au invocat, că ei sînt în continuare victime ale relelor tratamente, în pofida dezacordului manifestat de cei trei colaboratori de poliție. Luînd în considerație intensitatea și scopul pentru care aceștia au fost supuși relelor tratamente (și anume, de a obține declarații favorabile), acest tratament urma să fie calificat ca tortură, în sensul art.3 din Convenție.

Ei, de asemenea au pretins, că statul nu și-a îndeplinit obligația pozitivă, ce decurge din art.3 al Convenției, din motiv, că investigația efectuată pe marginea plîngerii privind maltratarea reclamanților a decurs prea lent, durînd aproape 4 ani, iar prin pedeapsa neprivativă de libertate, aplicată colaboratorilor de poliție, statul nu a asigurat efectul preventiv al interdicției legale de aplicare a relelor tratamente. Mai mult, reclamanții și-au exprimat dezacordul cu calificarea acțiunilor colaboratorilor de poliție, aceștia fiind condamnați pentru exces de putere și nu pentru acte de tortură.

În acest caz, Curtea a reamintit că, bătăile peste tălpi aplicate reclamanților (falaka) este o formă de maltratare condamnată, care presupune intenția de a obține informații, a intimida sau a pedepsi (*Corsacov și Levința*), și poate fi considerată ca fiind tortură, în sensul art.3 din Convenție.

Curtea a notat, că ține de competența instanțelor naționale să stabilească pedeapsa potrivită persoanelor care au săvîrșit infracțiuni, care va asigura pe de o parte restabilirea echității sociale, iar pe de altă parte, prevenirea săvîrșirii de noi infracțiuni.

Instanțele naționale au făcut acest lucru în cazul dat, explicînd motivele pentru care în privința colaboratorilor a fost aplicată suspendarea executării pedepsei închisorii, și anume: vîrsta relativ tînăra a făptuitorilor, lipsa antecedentelor penale, toți au familii și se caracterizează pozitiv în societate. Cu toate acestea, Curtea a notat, că instanțele naționale urmau să țină cont, atît de circumstanțele atenuante, cît și de cele agravante. Instanțele naționale nu au ținut cont de faptul, că colaboratorii de poliției nu au regretat săvîrșirea celor comise și pe întreaga durată a procesului, au negat aplicarea relelor tratamente față de reclamanți.

În cele din urmă, Curtea a considerat că, efectul preventiv al legislației adoptate, în mod special pentru prevenirea actelor de tortură, poate fi asigurat doar în cazul, în care o astfel de legislație se aplică ori de cîte ori circumstanțele o impun.

Totodată, eșecul autorităților de a iniția o procedură penală în temeiul articolului 101/1 Codul penal (red. 1961)⁴², fără nici o explicație cu privire la alegerea unui alt tip de infracțiune (abuz de putere), este insuficientă pentru a asigura efectul preventiv al legislației adoptate cu referire la prevenirea aplicării actelor de tortură.

Curtea a indicat, că normele de procedură prevăzute la art.3 reprezintă, dincolo de o investigație preliminară, o etapă în care... ancheta conduce la o acțiune în justiție în fața instanțelor naționale: acțiunea în ansamblul său, inclusiv, în faza judecării cauzei, trebuie să îndeplinească cerințele de interdicție consacrate în art.3. Aceasta înseamnă că, autoritățile judiciare naționale trebuie să se asigure că suferințele fizice și psihice provocate nu vor rămîne nepedepsite. Acest lucru este esențial pentru păstrarea încrederii societății în justiție, servind sprijin pentru statul de drept, precum și pentru prevenirea oricărui aspect de toleranță sau implicare a autorităților în comiterea acțiunilor ilicite.

---

vătămate, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la trei la zece ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a practica anumite activități pe un termen de pînă la cinci ani.

⁴² Acțiunile, prin care se provoacă, în mod intenționat, unei persoane o durere sau suferințe puternice, fizice ori psihice, mai ales cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță persoană l-a comis, ori este bănuită că l-a comis, de a intimida sau de a face presiuni asupra ei ori de a intimida sau a face presiuni asupra unei terțe persoane, sau pentru oricare alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci, cînd asemenea durere sau astfel de suferințe sînt provocate de către un agent al autorității publice sau de orice altă persoană, care acționează cu titlu oficial sau la instigarea ori cu consimțămîntul expres sau tacit al unor asemenea persoane, cu excepția durerii ori suferințelor, rezultînd exclusiv din sancțiuni legale, inerente acestor sancțiuni sau ocazionate de ele, se pedepsesc cu privațiune de libertate pe un termen de la trei la șapte ani.

3.4.Serviciile medicale

Funcționarea eficientă a serviciilor medicale în Izolatoarele de detenție provizorie pot aduce o contribuție semnificativă la prevenirea torturii și al altor rele tratamente.

În cadrul vizitelor s-a constatat, că examinarea medicală a persoanelor plasate în detenție fie este efectuată superficial, sau cu întârziere sau, nu este efectuată deloc. Astfel, în rezultatul investigării circumstanțelor din 7 aprilie 2009, examinarea persoanelor de către medic a fost efectuată abia după eliberarea acestora din detenție sau după transferarea lor în instituțiile subordonate Ministerului Justiției.

La capitolul examinării medicale a persoanelor plasate în custodia poliției mai este de menționat, că funcția de felcer este vacantă în Izolatorul de detenție provizorie al Comisariatului de Poliție Comrat din luna mai 2009, în Izolatorul de detenție provizorie a Comisariatului de Poliție Călărași – din noiembrie 2009, în Izolatorul de detenție provizorie a Comisariatului de Poliție Ialoveni – din noiembrie 2009, în Izolatorul de detenție provizorie a Comisariatului de Poliție Strășeni – din anul 2008, în Izolatorul de detenție provizorie din cadrul Direcției Serviciilor Operative a MAI – din anul 1997.

Totodată, în Izolatoarele de detenție provizorie ale Comisariatelor de Poliție Nisporeni, Cimișlia, Basarabeasca, Cahul, felcerii activează prin cumul, fără a avea un regim de muncă stabilit, vizitînd izolatoarele doar la solicitarea colaboratorilor de poliție.

În custodia poliției, examinarea medicală a persoanei se face în prezența colaboratorului de poliție și, în special al șefului Izolatorului de detenție provizorie, ultimii avînd acces la actele de examinare medicală. De fapt, cerința respectivă decurge din pct.2.11 al Anexei nr.2 la ordinul Ministerului Afacerilor Interne cu privire la modul de organizare și desfășurare a activității de pază, escortare și deținere a persoanelor reținute și arestate în izolatoarele de detenție provizorie ale comisariatelor de poliție din 5 ianuarie 2004, în conformitate cu care, persoanele aduse în Izolatorul de Detenție Preventivă, înainte de a fi repartizate în camere și celule, sînt chestionate de către felcer și în prezența colaboratorului de serviciu cu privire la starea sănătății lor și supuși dezinfecției sanitare.

Aceste prevederi sînt contrare Normelor Comitetului European pentru prevenirea torturii, care recomandă, ca examinarea medicală din custodia poliției să fie realizată în afara audierilor și, de preferat, nu în prezența ofițerilor de poliție. Mai departe, rezultatele fiecărei examinări, declarațiile relevante ale deținutului, cît și concluziile medicului trebuie înregistrate oficial de către medic și puse la dispoziția deținutului și avocatului acestuia.⁴³

Cu referință la jurisprudența Curții Europene, în cauza *Gurgurov versus Moldova*⁴⁴ statul a fost condamnat pentru omisiunea autorităților de a efectua o investigație adecvată pe faptul pretinsei maltratări a reclamantului, materializată prin dispunerea examinării medico-legale a acestuia cu întârziere de mai mult de o săptămîină. Așa, reclamantul pretindea că, imediat după reținere a fost dus la Comisariatul de Poliție al sectorului Rîșcani, municipiul Chișinău, unde a fost maltrat de către colaboratorii de poliție zilnic în timpul pauzelor de masă, respectiv seara. După prima maltratare, aceasta a fost dus în celula sa. Colegii săi de cameră l-au pus în pat, unde el a stat culcat două zile.

Dat fiind faptul, că reclamantul a depus o plîngere la procuratură, acesta din nou a fost adus într-un birou din Comisariatul General de Poliție al municipiului Chișinău, unde a fost lovit din nou cu picioarele și pumnii. Colaboratorii de poliție i-au cerut să-și retragă plîngerea cu privire la maltratare și l-au amenințat cu moartea. În consecința maltratărilor, reclamantului i-a fost acordat gradul doi de invaliditate.

Deoarece Gurgurov nu se putea ridica, la 3 noiembrie 2005 a fost vizitat de doi medici, însoțiți de unul din colaboratorii de poliție, care se pretinde că l-au torturat. Colaboratorul de poliție a spus medicilor că reclamantul a căzut din pat. Medicii i-au pus diagnoza de isterie și au recomandat să fie consultat de un neurolog.

Ulterior, reclamantul a fost adus în altă cameră, unde, potrivit spuselor acestuia, colaboratorul de poliție i-a sugerat să nu spună nimănui despre actele de tortură. Reclamantul pretinde, că a fost amenințat cu moartea sau douăzeci și cinci ani de închisoare. Un colaborator de poliție a scris o declarație în numele reclamantului, unde se afirma că, nimeni nu l-a bătut și că el a căzut din pat și a răcit; reclamantul pretinde, că acesta l-a forțat să semneze această declarație.

⁴³ Par.38 din Normele Comitetului European pentru prevenirea torturii, Capitolele din Rapoartele Generale ale CPT, <http://www.cpt.coe.int/lang/rom/rom-standards.pdf>

⁴⁴ Cauza Gurgurov c.Moldovei, cererea nr.7045/08, hotărîrea CEDO din 16 iunie 2009

La 11 noiembrie 2005 și 16 ianuarie 2006, reclamantul a fost supus examenelor medico-legale, în cadrul cărora s-a stabilit existența pe corpul acestuia a mai multor leziuni.

Începând cu 15 februarie 2006, reclamantul a efectuat un șir de investigații medicale la Centrul medical de reabilitare a victimelor torturii „Memoria”, care a confirmat leziunile corporale, stabilite de medicii legiști. Aici, a fost supus unor analize și examinări medicale detaliate de către diferiți specialiști medicali.

Într-un document intitulat „Extras din fișa medicală”, din 26 februarie 2006, emis de Centru, se menționa că, reclamantul suferea de consecințele unei traume craniale (comoția cerebrală a emisferei stîngi predominant în partea temporală), sindrom post-traumatic organic cerebral, otită bilaterală adezivă post-traumatică, nevrită post-traumatică a melcului din urechea internă, surditate bilaterală neuro-senzorială și comoția lombară medulară L1-L2 cu o tetrapareză spastică a membrelor inferioare. Au fost, de asemenea, depistate mai multe stări psihologice caracteristice victimelor torturii.

În cauza *Colibaba versus Moldova*⁴⁵, la 28 aprilie reclamantul a depus la Procuratura sectorului Buiucani, municipiul Chișinău, o plîngere cu privire la pretinsa maltratare. La 29 aprilie 2006, reclamantul a fost dus de polițiștii, care se pretindea că l-au maltratat, la Centrul de Medicină Legală, fiind supus unei examinări medico-legale în prezența acestora.

Potrivit reclamantului, examinarea medicală a durat doar cîteva minute și a fost superficială. Potrivit raportului de examinare medico-legală din 28 aprilie 2006, în afară de leziunile cauzate prin tentativa de sinucidere, reclamantul nu avea alte semne de violență pe corpul său.

Referitor la o astfel de examinare medicală, Curtea a notat că are dubii în privința credibilității raportului datat din 28 aprilie 2006. Ea notează cu îngrijorare că reclamantul a fost dus la Centrul de Medicină Legală de polițiștii care se pretindea că l-au maltratat și că examinarea medicală a avut loc în prezența acestora.

În astfel de circumstanțe, Curtea nu poate exclude posibilitatea că reclamantul s-a simțit intimidat de persoanele pe care le-a acuzat că l-au torturat. Curtea se referă la acuzația reclamantului că, după ce s-a plîns avocatului, el a fost din nou maltratat. Curtea a considerat că este dificil de a acorda importanță unui raport medical bazat pe o examinare medicală efectuată în prezența și sub supravegherea persoanelor care se pretinde că l-au maltratat pe reclamant.

---

⁴⁵ Cauza *Colibaba c. Moldovei*, cererea nr.29089/06, hotărîrea CEDO din 23 octombrie 2007

Capitolul IV.

Situația persoanelor deținute în instituțiile subordonate Ministerului Justiției

4.1. Considerații generale

Sistemul penitenciar trebuie să garanteze respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor condamnate, care execută pedeapsa sau măsuri privative de libertate, accesul acestora la educație în vederea reintegrării, responsabilizării și creșterii gradului de siguranță în societate, prin asigurarea unui mediu custodial sănătos. În acest sens, sistemul penitenciar trebuie să îndeplinească funcția de reinsertie socială și reabilitare a persoanelor private de libertate, ținându-se cont și de necesitatea reducerii riscului degradării condiției individului pe parcursul executării pedepsei.

De asemenea, sistemul penitenciar trebuie să asigure mecanisme de siguranță pentru limitarea îngrădirilor de orice fel, să identifice, să promoveze și să aplice în mod corespunzător o serie de reglementări interne în susținerea legislației ce garantează drepturile individului, în scopul descurajării și pedepsirii abuzurilor.

Este evident, că în nici o țară, oricât de democratică ar fi, populația nu manifestă interes și, cu atât mai puțin, simpatie față de deținuți. În concepția aproape generală, locul infractorilor este "după gratii". Oamenii liberi par a ignora faptul că, după executarea pedepselor, deținuții revin printre ei. Altfel spus, populația percepe mai mult latura punitivă și mai puțin – sau deloc – latura educativă.

Consecința directă a acestei aversiuni a populației față de lumea penitenciarelor este încetineala cu care se întreprinde reforma de substanță, absolut necesară, a sistemului penitenciar, sub aspectul îmbunătățirii condițiilor de detenție, accent pe reeducare și resocializare și, nu în ultimul rând, schimbarea mentalității. Pentru toate acestea este nevoie de voință politică, de schimbări radicale ale modului de pregătire profesională a cadrelor și, bineînțeles, de fonduri substanțiale.

Problemele din penitenciarele Republicii Moldova sînt departe de a fi fost rezolvate. Clasa politică este pe deplin conștientă că reformarea sistemului juridic este o condiție esențială de îndeplinit în perspectiva aderării la Uniunea Europeană, iar acest lucru înseamnă inclusiv îmbunătățirea condițiilor din penitenciare ca și respectarea drepturilor omului.

În decursul anului 2009, pentru prima dată au fost efectuate vizite de monitorizare complete în Instituțiile penitenciare nr.1, or. Taraclia; nr.2, or Lipcani, nr.3, or. Leova; nr.6, or. Soroca, nr.7, s. Rusca, r-nul Hîncești; nr.8, or. Bender; nr.11, mun. Bălți; nr.16, mun. Chișinău; nr.17, or. Rezina; nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei.

În unele dintre penitenciarele nominalizate s-a reușit efectuarea vizitelor repetate, fapt, ce a făcut posibilă urmărirea măsurilor întreprinse de autorități în baza recomandărilor formulate de avocatul parlamentar.

Cu referință la perioada vizată, din Instituțiile penitenciare au fost eliberate 2053 de persoane, dintre care:

- 801 – în legătură cu executarea efectivă și integrală a pedepsei;
- 348 – în legătură cu executarea efectivă și integrală a pedepsei cu aplicarea compensării privilegiate a zilelor de muncă, calcul efectuat în condițiile art.257 Cod de executare;
- 755 – liberate condiționat de pedeapsă înainte de termen, în temeiul art.91 Cod penal;
- 10 – grațiate;
- 38 – în baza actului de amnistie;
- 3 – eliberați pe motiv de boală, în temeiul art.95 Cod penal;
- 59 – eliberați în legătură cu înlocuirea părții neexecutate din pedeapsă cu o pedeapsă mai blîndă.

De fapt, trebuie de menționat, că s-a redus și numărul deținuților din penitenciare, acesta fiind inferior plafonului de detenție al penitenciarelor oficial stabilit. De rînd cu aceasta, în pofida plafonului maxim stabilit, nu a fost făcută o evaluare a suprafețelor locative din instituțiile penitenciare, care ar arăta dacă prin acest plafon se respectă norma de 4 m², recomandată pentru fiecare deținut de către Comitetul European pentru prevenirea torturii.

În comparație cu ultimii patru ani, în 2009 s-a atestat o scădere nesemnificativă a mortalității în sistemul penitenciar, și anume:

	Denumirea maladiei	2005	2006	2007	2008	2009
	Tuberculoză	17	8	17	9	7
	HIV/TB	8	4	8	6	4
	SIDA	1	1		2	3
	Cancer	9	1	2		1
	Bolile sistemului nervos	1	1		2	
	Bolile aparatului cardio-vascular	16	16	8	13	11
	Bolile aparatului respirator	3	1	3	1	
	Bolile aparatului digestiv	3	5	6	2	3
	Diabet zaharat	1		1	1	
	Ciroze	2	5	5		3
	Leziuni traumatice, intoxicații	7	6	5	4	3
	Suicide	4	3	2	5	6
	Altele	2	1		3	
	Total	71	47	48	47	38

Comparativ cu anii precedenți s-a majorat considerabil numărul cazurilor de proteste manifestate prin greva foamei și a celor de automutilare la deținuți, în 2009 acestea constituind 473, și respectiv 992 de cazuri.

De fapt, acestea reprezintă niște măsuri de protest a deținuților, prin care ei își exprimă dezacordul față de acțiunile administrației locului de detenție, ale organului de urmărire penală, precum și dezacordul față de deciziile instanțelor de judecată, emise pe marginea cauzelor penale de învinuire a acestora.

În această ordine de idei, acordarea de drepturi, facilități și un regim de detenție civilizată, corelate cu îndeplinirea strictă a obligațiilor, interdicțiilor și restricțiilor impuse de Statutul executării pedepsei de către condamnați, ar reduce din dorința deținuților de a recurge la astfel de măsuri, majoritatea fiind interesați de ispășirea pedepsei în condiții cât mai avantajoase a timpului de detenție și plecarea din penitenciar.

Drepturile condamnaților se afirmă din ce în ce mai mult pe plan european, majoritatea proceselor cu privire la drepturile omului, intentate la Curtea Europeană a drepturilor omului, fiind soluționate în favoarea persoanelor condamnate, ca urmare a neaplicării sau aplicării incorecte a prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

În acest context, prin hotărârea nr.1624 din 31.12.2003, Guvernul a aprobat Concepția reformării sistemului penitenciar și Planul de măsuri pe anii 2004-2020 pentru realizarea Concepției reformării sistemului penitenciar, scopul principal al căreia, în esență, constă în crearea condițiilor decente de detenție pentru respectarea normelor internaționale, reformarea procesului de educare a condamnaților și reeducarea lor, perfecționarea și reciclarea resurselor umane pentru activitate în noile condiții.

Un aspect important al acesteia se referă la necesitatea aducerii la îndeplinire a prevederilor art.172 alin.(9) și art.338 Cod de executare prin construcția a 8 case de arest, în diferite regiuni ale Republicii.

Deși, potrivit Concepției, inițierea construcției primei case de arest urma să demareze încă în 2008, iar în cazul altor două – în 2009, cu regret, se constată că autoritățile se conformează prea lent propriilor măsuri preconizate.

4.2..Condiții materiale de detenție

Condițiile de detenție din sistemul penitenciar autohton, constituie una din prioritățile activității avocaților parlamentari în calitate de mecanism național de prevenire a torturii și una din preocupările principale ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare.

În cadrul vizitelor efectuate, s-a discutat atât cu deținuții, cât și cu personalul penitenciar, iar constatările și recomandările avocaților parlamentari fiind transmise, deseori, administrației instituției penitenciare vizitate, iar în unele cazuri organelor ierarhic superioare.

Cu referire la *alimentarea condamnaților*, este de menționat, că prevederile dreptului intern sînt conforme standardelor internaționale.⁴⁶

Alimentarea condamnaților se face din contul mijloacelor bugetului de stat, cu respectarea normelor minime stabilite de Guvern. Condamnaților li se asigură hrană caldă de 3 ori pe zi, la ore prestabilite și gratuit. Femeilor gravide condamnate, mamelor care alăptează, condamnaților minori, condamnaților care lucrează în condiții grele și nocive, precum și condamnaților bolnavi, conform indicațiilor medicului, și invalizilor de gradul I și II li se stabilește o rație alimentară suplimentară. Totodată, Legea interzice, în calitate de măsură de constrîngere, reducerea cantității, calității și valorii calorice a hranei eliberate condamnaților. Condamnatului i se asigură acces permanent la apă potabilă.⁴⁷

Pentru realizarea prevederilor enunțate mai sus, Guvernul a adoptat hotărîrea nr.609 din 29.05.2006 privind normele minime de alimentare zilnică și obiectele de toaletă și menaj ale deținuților, fiind prevăzute regimuri alimentare speciale pentru unele categorii de condamnați.⁴⁸

Deși pe parcursul anului 2009 alimentarea condamnaților s-a îmbunătățit, această problemă a continuat să fie abordată de condamnați în timpul vizitelor de monitorizare efectuate în Instituțiile penitenciare. Astfel de plîngeri au fost atestate cu preponderență în Instituțiile penitenciare nr.17, or. Rezina, nr.18, s. Brănești și nr.2, or. Lipcani.

În cadrul vizitelor efectuate la Instituția penitenciară nr.5, or. Cahul și nr.18, s. Brănești s-a constatat, că din produsele alimentare lipseau cartofii, iar substituirea⁴⁹ cartofilor prin alte produse la eliberarea rației alimentare deținuților a generat nemulțumiri din partea acestora în penitenciarul nr.18.

În timpul discuțiilor cu condamnații aceștia au afirmat că hrana este de calitate proastă și este oferită în cantități insuficiente, este una și aceeași în fiecare zi și se prepară în condiții de igienă sub nivel adecvat.

De asemenea, din discuțiile cu administrațiile penitenciarelor vizitate, s-a constatat că, este imposibil să le asigure deținuților hrană potrivit varietății produselor prevăzute în Hotărîrea Guvernului nr.609 din 29.05.2006.

---

⁴⁶ Par.22 din Recomandarea Comitetului de Miniștri ai statelor membre, referitoare la Regulile penitenciare europene REC(2006)2, adoptată la 11.ianuarie 2006 în timpul celei de-a 952 reuniuni a Miniștrilor Delegați, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=955747>: Deținuții trebuie să beneficieze de un regim alimentar, care să țină cont de vîrstă, stare de sănătate, condiție fizică, religie, cultură și de natura muncii pe care o pretează. Legislația internă trebuie să stabilească criteriile de calitate ale regimului alimentar, precizînd, în special, conținutul energetic și proteic minimal. Mîncarea trebuie să fie pregătită și servită în condiții igienice. Zilnic trebuie să se asigure trei mese, la intervale de timp rezonabile. Deținuții trebuie să aibă acces în orice moment la apă potabilă. Medicul sau un asistent medical calificat trebuie să prescrie modificarea regimului alimentar al unui deținut, dacă această măsură se impune din motive medicale;

Par.20 din Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților și recomandările referitoare la acestea, adoptate de Primul Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimelor și tratamentul delicvenților în 1955, <http://www2.ohchr.org/english/law/treatmentprisoners.htm>: Orice deținut trebuie să primească de la administrație, la orele obișnuite, o hrană de bună calitate, bine preparată și servită, avînd o valoare nutritivă suficientă pentru menținerea sănătății și a forțelor sale. Fiecare deținut trebuie să aibă posibilitatea de a avea apă potabilă la dispoziție.

⁴⁷ Art.247 Cod de executare nr.442 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005

⁴⁸ Art.1: Se aprobă: norma minimă generală de alimentare zilnică a deținuților, conform anexei nr.1; norma minimă de alimentare zilnică pentru deținutele gravide și mame care alăptează, conform anexei nr.2; norma minimă de alimentare zilnică pentru deținuții bolnavi de tuberculoză, conform anexei nr.3; norma minimă de alimentare zilnică pentru deținuții minori, conform anexei nr.4; norma minimă de alimentare zilnică pentru deținuții bolnavi și invalizi de gradul I și II, conform anexei nr.5; norma minimă zilnică de asigurare a deținuților cu rație rece în timpul escortării, conform anexei nr.6; norma minimă de obiecte de toaletă și menaj pentru deținuți, conform anexei nr.7; norme de consum al detergentilor, săpunului și al sodei calcinate la spălătul mecanic (exprimate în grame la 1 kilogram de lenjerie uscată, în funcție de gradul de murdărire și duritatea apei), conform anexei nr.8.

⁴⁹ Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea normelor de alimentare a deținuților pentru cazurile excepționale cînd aprovizionarea deținuților cu hrană caldă nu este posibilă, și a normelor de substituire a unor produse alimentare prin altele nr.100 din 07.03.2007, Monitorul Oficial nr.36-38/149 din 16.03.2007

Cu referire la Instituția penitenciară nr.2, or. Lipcani, deși rația produselor puse în cazan pentru o persoană, pe zi, pentru perioada 06.09.2009-05.10.2009, a fost aprobată de Șeful penitenciarului, pe acest act nu era indicată data aprobării, iar actul nu era semnat de șeful serviciului medical și șeful serviciului logistică. La fel, lipsea și tabelul de repartitie a alimentelor (meniul) din cantină.

Nu corespundeau normelor sanitaro-igienice,

condițiile din blocul alimentar, precum și inventarul din cantină în Instituțiile penitenciare nr.2, or. Lipcani și nr.18, s. Brănești.

De menționat, că starea sanitară neadecvată existentă în blocul alimentar, constatată de către membrii grupului de monitorizare, nu necesită să fie confirmată prin concluziile specialiștilor în domeniu, aceasta fiind prea evidentă.

În aceste condiții, avocatul parlamentar a statuat asupra realizării insuficiente și ineficiente a obligațiilor serviciului medical, personalul căruia este obligat să verifice cu regularitate starea sanitaro-igienică a încăperilor și a teritoriului penitenciarului, și în caz de necesitate să prezinte șefului penitenciarului un raport însoțit de recomandări pentru ameliorarea situației.⁵⁰

În legătură cu faptul, că avocatul parlamentar a fost sesizat de un număr considerabil de condamnați, ce-și ispășesc pedeapsa într-o instituție penitenciară, care invocau calitatea neadecvată și cantitatea insuficientă a hranei, neacordarea asistenței medicale adecvate, nerespectarea normelor sanitaro-igienice, precum și condițiile precare de detenție din penitenciar, s-a solicitat concursul Departamentului instituțiilor penitenciare, în vederea verificării situației din penitenciar și elucidării circumstanțelor, care au generat nemulțămiri în rândul condamnaților.

Din explicațiile administrației a reieșit, că deratizarea penitenciarului a fost efectuată în luna mai 2009, fiind asigurați prin răspunsul Departamentului instituțiilor penitenciare nr.1/4514 din 28.10.2009 despre starea sanitaro-epidemiologică satisfăcătoare a penitenciarului, stare de lucruri contrară celor constatate în cadrul vizitei din 25 noiembrie 2009.

Este de menționat, că problema deratizării continuă să fie invocată de deținuți, ceea ce permite avocatului parlamentar să conchidă despre atitudinea simplistă a conducerii Departamentului instituțiilor penitenciare față de carențele evidențiate și față de recomandările avocatului parlamentar.

Cu referire la vizita din 25.11.2009, la care a participat un medic igienist din cadrul Centrului Național Științifico-Practic de Medicină Preventivă, a fost notat următoarele: depozitul pentru păstrarea pâinii este dotat cu 2 stelaje și o masă pentru tăierea pâinii.

În încăpere, pe masă și pe stelaje au fost depistate excremente de șoareci. Unele pâini aveau găuri, deoarece au fost roase de șoareci. Nu era marcat inventarul pentru efectuarea curățeniei, geamul era stricat. Pe un raft din aceiași odaie se păstra untul, care conform alegațiilor condamnatului bucătar B.R., fusese eliberat în ziua de luni.

În depozitul pentru păstrarea alimentelor din blocul alimentar erau depozitate un sac cu zahăr, un sac cu hrișcă, un sac cu mazăre, un sac cu crupe de grâu în care au fost depistate excremente de șoareci.

De asemenea, există două frigider, în unul dintre acestea fiind depozitat carne neprelucrată, pește și margarină, contravenind normelor sanitar-igienice și respectiv, fiind încălcat regimul de păstrare a produselor alimentare.

Alte 8 cutii cu margarină se păstrau pe podea.

Această situație vine în contradicție cu prevederile art.32 din Ordinul Ministerului Justiției cu privire la aprobarea Regulamentului privind organizarea alimentației deținuților în penitenciare nr.512 din 26.12.2007.⁵¹

⁵⁰ Art.252 Cod de executare nr.442 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005

⁵¹ Tabelele de repartitie a alimentelor se elaborează de către șeful serviciului logistică a penitenciarului, în comun cu șeful unității medicale și cu șeful cantinei. Tabelele de repartitie a alimentelor se semnează de către șeful-adjunct pe logistică al penitenciarului (șeful serviciului logistică) și de către șeful unității medicale. Tabelele de repartitie a alimentelor se aprobă de către șeful penitenciarului. Tabelele de repartitie a alimentelor se întocmesc și se aprobă cu 2-3 zile înainte de începutul lunii, săptămânii și se transmit la cantină pentru ca personalul să se conducă de normele aprobate la prepararea bucatelor. Tabelele de repartitie a alimentelor pot fi modificate doar în cazuri excepționale și numai cu permisiunea scrisă a șefului de penitenciar. Tabelele de repartitie a alimentelor se elaborează separat pentru fiecare normă de subzistență (inclusiv pentru regimul special de alimentație) pentru o săptămână cu repetarea ei în decursul lunii. În funcție de condiții și de necesități, tabelele de repartitie a alimentelor pot fi elaborate pentru una sau mai multe zile. Tabelele se elaborează în două exemplare, din care primul (originalul) se păstrează la contabilitatea penitenciarului și servește drept bază pentru comanda produselor pentru cantină; cel de-al doilea exemplar se afișează în secția de preparare a hranei calde.

O situație adecvată în acest sens a fost constatată în Instituțiile penitenciare nr.1, or. Taraclia; nr.7, s. Rusca, r-nul Hîncești; nr.11, mun. Bălți.

Este foarte bine că legislația permite condamnaților să primească pachete cu provizii, colete, banderole și să păstreze produsele alimentare, cu excepția celor care necesită preparare termică înainte de a fi consumate și a băuturilor alcoolice, în număr nelimitat.⁵²

Însă, rezultatele vizitelor de monitorizare au arătat, că foarte mulți deținuți sînt neglijăți de familie sau prieteni, alții provin din familii prea sărace pentru a le putea transmite aceste pachete. Avocatul parlamentar își exprimă îngrijorarea față de cazurile care, deși rare, continuă să existe, cînd administrația penitenciarului în scop de a-și demonstra superioritatea față de condamnat, înmînează tardiv pachetele transmise deținuților.

În ceea ce privește *condițiile sanitare, iluminarea și ventilarea*, aceste probleme persistă în majoritatea încăperilor penitenciarelor din Republica Moldova, excepție fiind Instituțiile penitenciare nr.1, or. Taraclia și nr.7,s. Rusca, r-nul Hîncești.

Republica Moldova a moștenit penitenciare vechi și cu edificiile degradate, de tip lagăr, conform standardelor sovietice. Aceste tipuri de penitenciare nu corespund exigențelor înaintate de actele naționale și internaționale în domeniu, iar cu posibilitățile financiare reduse ale statului, nu este posibilă reconstrucția sau renovarea acestora.

În instituțiile penitenciare, cu excepția celor cu statut de izolator de urmărire penală, găzduirea deținuților se face în dormitoare de capacitate mare, dar care, nu dispun în deplină măsură de facilitățile de care condamnații ar putea beneficia zilnic: spațiu de dormit, spațiu de zi și instalații sanitare. Deținuții sînt ținuti în spații extrem de înghesuite, întunecoase, umede, fără ventilație și care sunt îmbibate cu fum de țigară. În unele penitenciare paturile amenajate în două nivele împiedică esențial pătrunderea luminii naturale în sectoarele locative.

A fost constatată existența condițiilor adecvate de detenție în blocul pentru minori din penitenciarul nr.2, or. Lipcani și sectorul pentru minori din penitenciarul nr.11, mun. Bălți.

O situație mai gravă a fost atestată în cazul celulelor din carantină, celulelor de tranzit și celulelor izolatorului disciplinar. Imediat după primire, condamnatul se plasează în încăperea de carantină pe o perioadă de pînă la 15 zile, în decursul căreia el este supus examenului medical în vederea determinării stării sănătății și capacității de muncă și prescrierii, după necesitate, a tratamentului individual.⁵³

De regulă, încăperile carantinei sînt constituite din 1-3 celule.

Astfel, la momentul vizitelor efectuate în Instituția penitenciară nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei, în cele două celule ale carantinei era frig, iar ferestrele ambelor odăi erau acoperite cu pături. S-a constatat, că starea ferestrelor era deplorabilă, lemnul fiind putred și pentru a menține căldura în odăi, condamnații au astupat perimetrul ramelor de la ferestre cu vată de la saltele.

În Instituția penitenciară nr.2, or. Lipcani, celulele carantinei erau echipate cu bloc sanitar, lenjeria de pat, paturile și mobilierul pentru păstrarea lucrurilor personale ale condamnaților erau într-o stare deplorabilă.

În Instituția penitenciară nr.3, or. Leova, celula carantinei poate fi caracterizată printr-o umiditate excesivă și fum abundent de țigară. De fapt, la condițiile de detenție din carantină au atras atenție și membrii delegațiilor internaționale care au inspectat penitenciarele din Republica Moldova.⁵⁴

---

⁵² Art.230 Cod de executare nr.442 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005; art.87, 163 lit.a) din Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.583 din 26.05.2006, Monitorul Oficial nr.91-94/676 din 16.06.2006

⁵³ Art.219 alin.(6) Cod de executare nr.442 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005

⁵⁴ Par. 35, Raport al Raportorului Special pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak, din 12 februarie 2009, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/107/71/PDF/G0910771.pdf> : După cum au confirmat autoritățile, persoanele care ajung în instituțiile penitenciare, de regulă, trebuie să petreacă 15 zile în carantină pentru a fi supuși unui examen medical în ce privește starea generală a sănătății și capacitățile lor de muncă. Raportorul special a constatat că condițiile în celulele pentru carantină sînt în lini generale mai rele decît oriunde și s-a arătat îngrijorat de riscul înalt de infecție în aceste celule, dat fiind că deținuții cu boli contagioase nu sînt întotdeauna ținuti separat.

În celulele izolatorului disciplinar se dețin persoanele în privința cărora prin decizia administrației penitenciarului a fost aplicată sancțiunea disciplinară sub formă de încarcerare, precum și cei plasați provizoriu pînă la sosirea șefului penitenciarului. De rînd cu aceștia, în lipsa unor altor spații, în celulele respective se dețin și persoanele izolate de către administrația penitenciarului în legătură cu existența pericolului pentru securitatea personală a condamnaților.

S-a constatat că aceste celule sînt de dimensiuni mici, echipate cu un colț sanitar, care în același timp, constituie și un veritabil focar de infecție. În celulă, în partea de sus a veceului există un robinet, care servește concomitent și ca scurgere de apă și ca sursă de apă pentru spălare. Nu de fiecare dată acest spațiu este despărțit de restul suprafeței celulei, ceea ce nu permite ca condamnații să beneficieze de spațiu necesar pentru intimitate.

Efectul cumulat al acestor condiții poate fi extrem de nefast pentru deținuți. În Instituția penitenciară nr.8 din mun. Bender, în celulele izolatorului, nu au fost efectuate lucrări de reparație un timp îndelungat. Mai mult, în aceste celule deținuții sînt în imposibilitate să servească masa în condiții de igienă adecvate, lipsind și inventarul necesar.

În unele celule lipsesc ferestrele cu ieșire directă la lumină naturală, acestea fiind acoperite de alte instalații și construcții, în altele ferestrele sînt acoperite cu plăci metalice găurite.

Pe parcursul anului 2009 au fost efectuate lucrări de reparație în izolatorul disciplinar al Instituției penitenciare nr.9, mun. Chișinău, precum și reparate 2 celule ale izolatorului disciplinar din instituția penitenciară nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei. Odăile pentru întrevederi sînt amenajate, în linii mari, adecvat, odăile pentru întrevederile de lungă durată sînt dotate cu paturi, masă și scaune, iar unele dispun și de televizor, aparate audio și video.

Condamnații care beneficiază de întrevederi de lungă durată, precum și rudele care îi vizitează au posibilitatea de a utiliza bucătăriile dotate cu mobilierul corespunzător, plite cu gaz și frigidere. La fel, în încăperile unde se află odăile pentru întrevederi sînt amenajate camere pentru duș, cabină de duș și alte instalații sanitare, care corespund cerințelor sanitar-igienice.

Cît privește încăperile băii, în cadrul vizitelor s-a constatat că starea acestora variază.

În unele penitenciare aceasta este menținută într-o stare adecvată în pofida resurselor financiare limitate (penitenciarul nr.11, mun. Bălți), în altele au fost efectuate lucrări de reparație capitală (penitenciarul nr.2, or. Lipcani, blocul pentru minori), în altele au fost efectuate lucrări de reparație ca urmare a intervenției avocatului parlamentar (penitenciarul nr.3, or. Leova; penitenciarul nr.18, s. Brănești, r-nul Orhei).

O situație alarmantă a fost constatată la penitenciarul nr.18, s. Brănești, unde în aceeași încăpere cu baia există 4 odăi, una, care servește ca vestiar pentru păstrarea hainelor condamnaților ce sînt antrenați la extragerea calcarului din mină, două servesc în calitate de clase pentru școala profesională și o încăpere amenajată pentru traiul temporar pentru două persoane. Avocatul parlamentar este îngrijorat de condițiile existente în vestiarul destinat condamnaților antrenați la munci subterane.

În această ordine de idei, necesită a fi menționat faptul, că situația economică precară este un argument adus deseori drept justificare a încălcării drepturilor omului în țările în curs de dezvoltare. Însă Curtea Europeană a drepturilor omului nu a acordat importanță acestui aspect.

În fața Curții, Guvernul Republicii Moldova a menționat, că lipsa de mijloace financiare ar putea fi un motiv al încălcării art. 3 al Convenției Europene pentru drepturile omului, argumentînd, că din cauza finanțării insuficiente, nu este posibil permanent să ofere deținuților carne, pește și produse lactate. Totuși, Curtea nu acceptă astfel de argumente pentru justificarea condițiilor proaste de detenție. În cauza *Poltoratskiy versus Ucraina*,⁵⁵ Curtea a statuat, că lipsa resurselor, în principiu nu poate justifica condițiile din închisori, care sînt atît de proaste, încît nu întrunesc condițiile necesare pentru a corespunde articolului 3 al Convenției.

În aceste condiții, situația economică a unei țări ar putea explica anumite cazuri de încălcare a articolului 3, însă nu le poate justifica. Jurisprudența Curții Europene a drepturilor omului nu permite luarea în considerație a situației economice a unei țări atunci, cînd se decide, dacă încălcările drepturilor omului sînt acceptabile.

---

⁵⁵ Cauza *Poltoratskiy c. Ucrainei*, cererea nr.383812, hotărîrea CEDO din 29.04.2003; Pct.4 din Preambulul Recomandării nr. R(87)3 adoptată de Comitetul de Miniștri a Consiliului Europei privind Regulile Europene pentru Penitenciare,

[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/prisons_and_alternatives/legal_instruments/Rec.R\(87\)3.asp](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/prisons_and_alternatives/legal_instruments/Rec.R(87)3.asp)

Cu referire la igiena personală, îmbrăcăminte și așternuturi, deși Hotărârea Guvernului privind aprobarea normelor minime de alimentare zilnică a deținuților și de eliberare a detergenților nr.609 din 29.05.2006, prevede normele de eliberare a săpunului pentru necesitățile sanitaro-igienice, acest lucru rămâne nerealizat și pe parcursul anului 2009.

Conform art.245 Cod de executare și art.495 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, condamnatului i se asigură posibilitatea să facă baie sau duș, la temperaturi admisibile, atât de des cât necesită igiena generală, însă, nu mai rar de o dată pe săptămână, cu schimbarea obligatorie a lenjeriei de corp și de pat. În funcție de posibilitățile de asigurare tehnico-materială și în limitele fondurilor alocate, se admite efectuarea zilnică a dușului.

În cadrul vizitelor, reieșind din discuțiile cu administrațiile penitenciarelor, precum și cu deținuții, s-a constatat, că cel puțin odată în săptămână deținuților li se asigură baia. Zilnic este asigurată efectuarea dușului pentru condamnații antrenați în câmpul muncii la lucrări subterane. S-a constatat, că condamnații fac uz de dreptul de a purta îmbrăcăminte proprie.

Cît privește schimbarea așternuturilor, problema respectivă nu a fost abordată nici de condamnați și nici de personalul penitenciar. Împreună cu aceasta a fost ușor de observat că, așternuturile diferă de la un condamnat la altul, ceea ce denotă faptul, că acestea aparțin condamnaților și sînt aduse de către rudele acestora.

Modificările repetate, operate la Codul penal, cu accent pe reducerea sancțiunilor pentru unele infracțiuni și decriminalizarea altor fapte penale, precum și adoptării celor două Legi cu privire la amnistie, a avut ca consecință scăderea gradului de supraaglomerare în penitenciare. Aparent, problema supraaglomerării a fost soluționată, însă, aceasta continuă să mai existe în Izolatoarele de detenție preventivă.

Condițiile de detenție descrise sînt valabile și în cazul penitenciarelor cu statut de Izolator de urmărire penală, în special în Instituția penitenciară nr.13, mun. Chișinău, vizată și în hotărârile de condamnare a Republicii Moldova la Curtea Europeană a drepturilor omului.

În cauza *Ostrovar versus Moldova*,⁵⁶ reclamantul a pretins că a fost deținut într-o celulă de 25 m², împreună cu mai mult de douăzeci de persoane. Erau douăzeci paturi din metal, fără saltele sau cuverturi. Din cauza supraaglomerării, nu era posibil accesul la un pat propriu. După depunerea cererii sale la Curte, a fost transferat într-o celulă mai mică de 15 m², unde pretinde, că a trebuit să doarmă pe rînd, din cauza supraaglomerării, condițiile de detenție fiind mai proaste.

Reglementările interne ale închisorii, nu interzic fumatul în interiorul celulelor, iar din cauza lipsei spațiilor speciale, deținuții fumau în celule. Reclamantul suferea de astm, administrația închisorii fiind la curent cu acest fapt, reținerea căruia a avut loc după efectuarea în spital a tratamentului acestei boli. Din cauza expunerii la fumul de țigară, reclamantul a suferit multiple crize de astm (2-3 pe zi). Situația reclamantului a fost înrăutățită de faptul, că fereastra celulei era închisă cu jaluzele și aerul proaspăt nu pătrundea. Mai mult, celula nu era prevăzută cu sistem de ventilare, fiind, astfel, umedă. Din lipsa încălzirii și izolării termice, celula era foarte rece pe parcursul iernii și caldă pe perioada verii.

Jaluzelele de la ferestre nu permiteau pătrunderea luminii solare. Totuși, administrația închisorii a limitat livrarea electricității în celule la numai șase ore pe zi; prin urmare, deținuții locuiau în întuneric, avînd mari dificultăți la pregătirea hranei. Celula era aprovizionată cu apă zece ore pe zi, uneori, mai puțin.

Accesul la apa caldă era limitat la o dată în cincisprezece zile. Spații pentru spălarea și uscarea hainelor nu existau. Deținuții își uscau hainele în celulă.

Din cauza asistenței medicale insuficiente și a condițiilor de igienă proaste, celulele au fost infectate cu ploșnițe, păduchi și furnici. Colegii de celulă erau expuși la boli infecțioase ca tuberculoza, infecțiile respiratorii și ale pielii.

Veceul, în permanență deschis, era situat la 1.5 metri de masa, unde deținuții mînceau. Lipsa aprovizionării cu apă și a produselor de curățat a dus la imposibilitatea prevenirii mirosului urît. Mîncarea servită deținuților era de calitate proastă, constînd din apă fiartă, cu miros urît și aproape necomestibilă. Reclamantul a declarat, că Guvernul cheltuia 2.16 lei moldovenești (MDL) (echivalentul a 0.14 euro (EUR) în acea perioadă) pentru hrana zilnică a unui deținut, în timp ce prețul unei pîini era mai mult de 3 lei.

---

⁵⁶ Cauza *Ostrovar c. Moldovei*, cererea nr.35207/03, hotărîrea CEDO din 13 septembrie 2005

Având în vedere efectele cumulative ale condițiilor din celulă, lipsa asistenței medicale depline, expunerea la fumul de țigară, hrana inadecvată, termenul petrecut în detenție și impactul specific pe care aceste condiții le-ar fi avut asupra sănătății reclamantului, Curtea a considerat că, suferințele îndurate de reclamant depășesc nivelul inevitabil inerent detenției, constatând că, suferințele care au urmat, au depășit nivelul de severitate în sensul art.3 al Convenției.

În cadrul examinării cauzei respective, Curtea a luat în considerare actele Comitetului European pentru prevenirea torturii, întocmite în urma vizitelor efectuate în republica Moldova în perioada 11-21 octombrie 1998⁵⁷, 10-22 iunie 2001⁵⁸ și 20-30 septembrie 2004.⁵⁹

Pentru îmbunătățirea condițiilor de detenție în penitenciare, în cadrul pregătirii pentru sezonul rece, într-un șir de instituții penitenciare s-au desfășurat lucrări de reparație capitală și reconstrucție a sistemelor de încălzire în penitenciarele nr. 17, or. Rezina; nr. 4, or. Cricova și nr. 3, or. Leova.

În anul curent, în penitenciarele nr. 6, or. Soroca; nr. 9, mun. Chișinău; nr. 15, or. Cricova și nr. 18, s. Brănești au fost reparate sistemele de încălzire din blocurile locative.

Este de menționat, că Departamentul instituțiilor penitenciare a procurat și deja a distribuit în penitenciare 40 de mașini de spălat cu capacitatea de 5 kg, alte 10 mașini de spălat cu capacitatea de 25 kg și 10 centrifugi cu capacitatea de 10 kg. Pentru a asigura respectarea normelor de igienă și soluționarea problemei lipsei așternuturilor, au fost achiziționate 10 mii cearșafuri, 3 mii perne, 3 mii plapume, 5 mii de prosoape și 3 mii de saltele. Bunurile respective au fost distribuite prioritar categoriilor vulnerabile de deținuți: minori, femei și deținuți bolnavi.

Întru asigurarea igienei și prevenirii maladiilor infecțioase, au fost achiziționate două instalații de încălzire a apei cu capacitatea de 1500 litri pentru deținuții din instituțiile penitenciare nr.9, mun. Chișinău și nr.15, or. Cricova și două instalații cu capacitatea de 3000 litri pentru penitenciare nr.18, s. Brănești și nr.17, or. Rezina.

Pentru păstrarea produselor alimentare în cantități mari, Departamentul instituțiilor penitenciare a mai achiziționat 6 camere frigorifice cu volumul de 6 și 3 m², în care, ulterior vor fi depozitate produsele ce necesită condiții de păstrare la temperaturi joase.

În această ordine de idei, la 5 august 2009, în instituția penitenciară nr.16, mun. Chișinău a avut loc deschiderea oficială a instituției *Casa mamei și copilului*, edificată cu suportul donatorilor străini și este destinată detenției femeilor condamnate gravide și a mamelor cu copii, care se află în detenție. Deschiderea unei astfel de instituții va oferi posibilitatea acordării unei asistențe medicale corespunzătoare pentru femei, precum și oportunitatea de a petrece mai mult timp alături de copii, într-un mediu similar celui din libertate. Clădirea este dotată cu cinci dormitoare a câte două locuri, fiecare odaie fiind echipată cu o bucătărie, duș și grup sanitar. La primul etaj este amplasat cabinetul medical, depozitul și camera de joacă pentru copii, o curte pentru plimbări amenajată corespunzător.

Eforturile considerabile depuse de autorități în vederea renovării penitenciarelor prin efectuarea reparațiilor capitale, reutilizarea sistemelor de termoficare, procurarea și instalarea unor mini-cazangerii noi, repararea grupurilor sanitare, efectuarea lucrărilor curente de reparație a apeductelor, rețelelor electrice și termice, demonstrează, că se întreprind măsuri pentru redresarea situației, însă, acestea sînt prea timide pe fundalul problemelor existente.

---

⁵⁷ Par. 77, 80-83 din Raportul cu privire la vizita efectuată în Moldova de Comitetul European pentru prevenirea torturii în perioada 11-21 octombrie 1998, <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2000-20-inf-fra.pdf>

⁵⁸ Par. 69, 78, 82 din Raportul cu privire la vizita efectuată în Moldova de Comitetul European pentru prevenirea torturii în perioada 10-22 iunie 2001, <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2002-11-inf-rom.pdf>

⁵⁹ Par. 53, 55, 79, 83 din Raportul cu privire la vizita efectuată în Moldova de Comitetul European pentru prevenirea torturii în perioada 20-30 septembrie 2004, <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2006-07-inf-fra.pdf>

4.3. Tortura și rele tratamente

Deși, în raport cu anii precedenți practica aplicării torturii și altor rele tratamente în penitenciare s-a diminuat esențial, totuși, pe parcursul anului 2009 au fost constatate cazuri de aplicare excesivă a forței în privința condamnaților, precum și cazuri de violență dintre condamnați.

Avocatul parlamentar a examinat problema aplicării violenței fizice și psihice față de unele categorii de condamnați, plasați de majoritate în condiții defavorizate. În cadrul examinării problemei s-a conchis că motivul de bază al comportamentului violent între condamnați rezidă în existența unei divizări ierarhice a condamnaților în penitenciare.

Maltratarea condamnaților defavorizați este exprimată cel mai frecvent prin violență fizică și psihică, comportament brutal și agresiv, umilinte și constrângerea acestora de a face sau dimpotrivă de a nu face niște acțiuni, rezultatul cărora este sentimentul de frică și nesiguranță permanentă al acestor condamnați.

Astfel, pentru asigurarea integrității și securității personale ale condamnaților defavorizați, realizarea căreia este incompatibilă cu deținerea în regim comun, la solicitarea acestora sau din inițiativa administrației penitenciarului, sînt izolați sau plasați în detașamente cu deținuți, care au probleme similare, în condițiile art.225 Cod de executare.

În ceea ce privește rezultatul impactului psihologic, produs de violența și abuzurile cu care sînt tratați condamnații defavorizați, este relevant exemplul unui deținut, care din motive de securitate refuză să meargă în locurile de uz comun al tuturor condamnaților – cantina și baia.

Cu toate că securitatea personală a condamnatului era asigurată de către colaboratorii penitenciarului, acesta din motiv, că ar putea să se confrunte cu alți condamnați, nu a mers la baie o perioadă ce depășea un an, iar hrana îi era adusă de alți condamnați sau de către rude prin intermediul coletelor.

Alte exemple de abuzuri, semnalate de către condamnații defavorizați, prezintă antrenarea acestora prin constrângere la lucrări neremunerate de deservire gospodărească a penitenciarelor pentru alți condamnați, fiind, astfel, nevoiți să presteze o muncă dublă normei prevăzute de legislație. A fost la fel sesizată și problema efectuării transferurilor lunare din conturile de peculiu a condamnaților defavorizați în conturile altor deținuți, contrar voinței acestora.

În această ordine de idei, considerăm, că măsurile luate de administrațiile penitenciarelor la depistarea cazurilor de aplicare a violenței fizice și psihice, precum și constrîngerilor de oricare altă natură, ce se rezumă doar la izolarea condamnatului, respectiv, sînt insuficiente și lipsite uneori de efect.

Mai mult, din discuțiile cu categoria respectivă de condamnați, nu poate fi exclus faptul, că în unele cazuri, abuzurile din partea condamnaților sînt efectuate cu acceptul tacit al colaboratorilor penitenciarului, fapt, care, în opinia avocatului parlamentar, este absolut inadmisibil.

În acest context, art.166 Cod de executare garantează condamnatului dreptul la apărare și respectarea de către instituția sau organul care asigură executarea pedepsei, a demnității, a drepturilor și libertăților pe care le are, inclusiv, de a nu fi supus la tortură și nici la pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante. Este necesar de menționat, că anume autoritățile sînt obligate să garanteze și să asigure securitatea și protecția individuală a fiecărei persoane plasate sub pază sau care se află sub controlul său.

Concluzionînd asupra acestei probleme, acțiunile întreprinse de către administrațiile penitenciarelor în vederea asigurării securității personale și protejării condamnaților defavorizați împotriva violenței și abuzurilor, sunt insuficiente și ne semnificative, consecințele cărora pot fi abordate în eventualele procese pornite împotriva Republicii Moldova la Curtea Europeană a drepturilor omului, invocîndu-se violarea art.3 al Convenției, fapt, ce nu exclude condamnarea statului pe plan internațional.

Pe parcursul anului 2009, cazuri de manifestare a violenței între condamnați au fost atestate la Instituțiile penitenciare nr.17, or. Rezina, nr.13, mun. Chișinău, nr.5, or Cahul și nr.2, or. Lipcani.

La 15.09.2009, avocatul parlamentar a fost informat asupra unui incident, care a avut loc în Instituția penitenciară nr.5, or. Cahul, în cadrul căruia condamnatul I.A. a fost maltratată de către alți doi condamnați, care i-au tatuat pe fruntea acestuia un cuvînt necenzurat. Pe acest fapt a fost dispusă efectuarea unei anchete de serviciu, care s-a finalizat cu sancționarea disciplinară a patru colaboratori ai Instituției penitenciare nr.5, or. Cahul, și cu atenționarea unuia, pentru neglijență de serviciu la îndeplinirea obligațiilor de serviciu.

Astfel, cu *avertisment* a fost sancționat ajutorul ofițerului de serviciu al serviciului regim și supraveghere, locotenent-major de justiție C. A.; cu *mustrare* – supraveghetorul serviciului regim și supraveghere, ostaș de justiție S. I.; cu *avertizare asupra corespunderii incomplete în serviciu* – ajutorul ofițerului de serviciu al serviciului regim și supraveghere, căpitan de justiție C. V. și supraveghetorul superior al serviciului regim și supraveghere, plutonier major de justiție R. I.. Totodată a fost strict atenționat specialistul serviciului securitate, locotenent major de justiție C. A.

Pe acest fapt, Procuratura raionului Cahul, prin ordonanța din 22.09.2009 a dispus începerea urmăririi penale în privința condamnaților, care l-au maltratată pe I.A., în baza indicilor componenței de infracțiune prevăzute de art.151 alin.(1) Cod penal.

Avocatul parlamentar a considerat, că aplicarea sancțiunilor disciplinare față de colaboratorii penitenciarului, care din neglijență au admis acte de violență între condamnați, în acest caz sînt insuficiente, deoarece în cadrul investigațiilor s-a constatat cu certitudine că condamnatului I.A. i-au fost cauzate suferințe psihice și fizice puternice, fiindu-i create sentimente de frică, anxietate și inferioritate, care în lumina art.3 al Convenției ating pragul de gravitate pentru a fi calificat drept tratament inuman și degradant.

În urma intervenției avocatului parlamentar, prin ordonanța Procuraturii Generale din 6 noiembrie 2009, a fost dispusă începerea urmăririi penale în privința colaboratorilor penitenciarului, în baza indicilor infracțiunii prevăzute de art.327 alin.(1) Cod penal, cauza fiind instrumentată, actualmente, de Procuratura militară Cahul.

Avocatul parlamentar consideră, că sancțiunile disciplinare aplicate colaboratorilor sistemului penitenciar, care se fac vinovați de neglijență la îndeplinirea obligațiilor de serviciu, și prin aceasta, au admis manifestarea actelor de violență între deținuți, fără explicație privind această alegere, este insuficientă pentru asigurarea efectului preventiv al legislației ce vizează tortura. Mai mult, aplicarea sancțiunilor disciplinare nu comportă consecințe serioase pentru cei admonestați, iar pe de altă parte autoritățile nu oferă o redresare suficientă persoanei maltratate.

În cadrul vizitei preventive, întreprinse în instituția penitenciară nr.17, or. Rezina la 11 decembrie 2009, toți condamnații intervievați, care la acel moment se dețineau în blocul nr.3, au relatat, că în cadrul perchezițiilor din 23-30 noiembrie 2009, 07 și 10 decembrie 2009, colaboratorii penitenciarului au aplicat neîntemeiat și excesiv forța fizică și mijloacele speciale.

La momentul vizitei, 6 dintre cei intervievați, prezentau diverse leziuni corporale și semne de neacordare a asistenței medicale adecvate. Toate aceste persoane, cu excepția unuia, au explicat că leziunile corporale le-au fost cauzate de colaboratorii penitenciarului în cadrul perchezițiilor, în urma aplicării forței fizice și mijloacelor speciale. De asemenea, aceștia au fost examinați de medicul legist delegat pentru participare la efectuarea vizitei de Centrul de medicină Legală Chișinău în baza solicitării avocatului parlamentar.

Deținutul P.A. a declarat, că dorește ca datele oferite avocatului parlamentar să fie utilizate conform competenței acestuia, menționînd că la 23.11.2009 a fost maltratată de către colaboratorul G.M. și alți doi colaboratori, tocmai în momentul, în care acesta urma să iasă la plimbare. La 08.12.2009, din nou, în urma unei abordări special conturate de a-i demonstra inferioritatea, colaboratorul G.M. l-a impus să se ridice în picioare, deși avea asupra sa numai lenjeria de corp, în pofida faptului, că în celula în acel moment se afla o persoană de sex feminin (medic).

Pentru refuzul de a se ridica în picioare, a fost încătușat și escortat în una din celulele izolatorului disciplinar (avînd asupra sa doar lenjeria de corp), unde a fost bătut cu bastonul de cauciuc peste fese și picioare de colaboratorul G.M., în timp ce colaboratorii M.I. și B.D. îl țineau.

Deținutul G.S. a relatat, că la 29.11.2009 a fost maltratată de colaboratorii penitenciarului, fiindu-i aplicate lovituri cu pumnii, picioarele și bastoanele de cauciuc peste diferite părți ale corpului. El a explicat, că conflictul s-a declanșat în urma unei cerți, generată de faptul, că medicul nu a fost să-i examineze, deși acesta adresase două cereri în acest sens. Deținutul a notat, că numele și prenumele colaboratorilor care l-au maltratată nu le cunoaște, dar i-ar putea recunoaște la necesitate.

Deținutul L.I. a explicat că la data de 31.11.2009 se afla în atelierul de prelucrare a lemnului, cînd, fără nici o explicație a fost agresat de 7 colaboratori ai penitenciarului, care i-au aplicat lovituri cu pumnii peste față și bastoanele de cauciuc peste corp și membre.

De fapt, declarațiile condamnaților referitor la aplicarea forței fizice și mijloacelor speciale erau identice. Avocatul parlamentar a statuat, că în cazul dat, forța fizică nu a fost justificată, și proporțională scopului propus de angajații penitenciarului de a impune condamnatul la un comportament „legal”.

Însă, administrația penitenciarului a argumentat necesitatea aplicării forței fizice și mijloacelor speciale, pentru înfrângerea rezistenței fizice opuse de către condamnați în timpul efectuării perchezițiilor, manifestată prin refuzul de a fi percheziționați, deși, în acel moment unii dintre condamnați urmau să iasă la plimbare. În aceste condiții, avocatul parlamentar constată, că acțiunile nechibzuite ale administrației penitenciarului, care au avut ca scop să evidențieze superioritatea față de deținuți, au dus la crearea unei atmosfere extrem de tensionate în penitenciar.

De asemenea, faptul existenței leziunilor corporale la condamnații nominalizați, confirmă bănuiala rezonabilă, potrivit căreia și ceilalți condamnați din blocul 3, care au pretins aplicarea relexor tratamentelor, dar care, nu prezentau careva urme de violență, au fost subiecții unor repetate acte de violență, umilință și înjosire.

În urma intervenției avocatului parlamentar, în baza ordonanței Procuraturii raionului Rezina din 28.12.2009, a fost dispusă pornirea urmăririi penale în baza art.328 alin.(2) Cod penal, cauza penală fiind instrumentată, actualmente, de Procuratura Militară Chișinău.

În conformitate cu jurisprudența Curții Europene a drepturilor omului, statului îi revine obligația de a respecta interdicția impusă de art.3 al Convenției, o obligație esențialmente negativă de a nu aplica relexor tratamente persoanelor aflate în jurisdicția sa, precum și obligația de a proteja integritatea fizică a persoanelor din jurisdicția sa și în mod special a persoanelor private de libertate, datorită situației de vulnerabilitate în care se află. Integritatea fizică a oricărei persoane, este garantată în mod absolut, chiar și în situații de luptă împotriva terorismului sau a crimei organizate.

În cauza *Selmouni versus Franța*,⁶⁰ Curtea a statuat, că orice folosire a forței împotriva unei persoane aflate într-o situație de inferioritate, întrucât este privată de libertate, este interzisă și intră în sfera de aplicare a art.3. Acest principiu se aplică și în cazul violențelor comise asupra deținuților de personalul din sistemul penitenciar. (*Labita versus Italia*⁶¹).

În cauza *Tomasi versus Franța*⁶², Curtea a stabilit că „față de o persoană privată de libertate, orice folosire a forței fizice, a cărei necesitate nu este determinată în mod strict de comportamentul respectivei persoane, aduce atingere demnității umane și constituie, în principiu, o violare a dreptului garantat de art.3.

---

⁶⁰ Par.87, Cauza *Selmouni c. Franței*, cererea nr.25803/94, hotărîrea CEDO din 1999

⁶¹ Par.120, Cauza *Labita c. Italiei*, cererea nr.26772/95, hotărîrea CEDO din 06.04.2000

⁶² Par.113, Cauza *Tomasi c. Franței*, hotărîrea CEDO din 27.08.1992

4.4.Serviciile medicale

În ceea ce privește asistența medicală în penitenciar, aceasta se acordă de personalul medical calificat, în mod gratuit, ori de câte ori este necesar. Orice penitenciar trebuie să aibă un medic generalist, un medic stomatolog și un medic psihiatru. Condamnații beneficiază în mod gratuit de tratament medical și medicamente.⁶³

În practică, realizarea adecvată a prevederilor enunțate mai sus rămîne a fi problematică, în primul rînd, din motiv, că lipsesc cadrele medicale specializate în penitenciare.

În cadrul vizitelor s-a constatat că multe funcții de medic psihiatru, farmacist, felcerul, precum și alte categorii de personal medico-sanitar, în instituțiile penitenciare sînt vacante, după cum urmează:

N/o	Instituția penitenciară	Funcția	Data cînd funcția a devenit vacantă
	Departamentul Instituțiilor Penitenciare	Șef, Direcția medicală	29.12.2009
		Șef adjunct, concomitent șef al secției curative și al comisiei medico-militare	28.12.2009
		Specialist principal, medic internist, secția curativă și comisia medico-militară	27.11.2009
		Specialist principal, medic, psihiatru, narcolog, secția curativă și comisia medico-militară	30.12.2009
	Penitenciarul nr.1, or. Taraclia	Specialist, psihiatru	22.08.2005
		Farmacist	10.07.2008
	Penitenciarul nr.2, or. Lipcani	Șef, medic	24.03.2008
		Medic psihiatru	18.02.2007
	Penitenciarul nr.3, or. Leova	Șef, medic	12.10.2009
		Specialist, psihiatru narcolog	23.04.2008
		Medic, radiolog	22.10.2005
	Penitenciarul nr.4, or. Cricova	Șef, medic	31.12.2008
		Specialist, terapeut	16.12.2009
		Specialist, psihiatru	13.12.2005
	Penitenciarul nr.5, or. Cahul	Șef, medic	18.02.2009
	Penitenciarul nr.6, or. Soroca	Specialist, terapeut	26.01.2009
		Felcer	08.12.2009
	Penitenciarul nr.7, s. Rusca	Asistentă medicală	08.09.2008
	Penitenciarul nr.10, com. Goian	Psihiatru, narcolog	01.02.2009
		Stomatolog	01.02.2009
		Felcer	01.02.2009
		Farmacist	01.02.2009
	Penitenciarul nr.12, mun. Bender	Specialist, terapeut	25.11.2005
	Penitenciarul nr.13, mun. Chișinău	Medic, dermatovenerolog	23.03.2009
		Specialist, ftiziolog	06.09.2007
		Specialist, psihiatru, narcolog	11.06.2007
		Felcer	08.12.2009
		Felcer (salariat civil)	11.09.2006
		Laborant - radiolog	10.05.2007
		Asistente medicale (4 funcții)	01.01.2009

⁶³ Art.249 Cod de executare nr.443 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005; Sec.41 din Statutul executării pedepsei de către condamnați, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr.583 din 26.05.2006, Monitorul Oficial nr.91-94/676 din 26.05.2006

Penitenciarul nr.16, mun. Chişinău	Şef adjunct pentru activitate curativă	23.09.2009
	Specialist, ftiziolog, secţia boli contagioase	16.02.2010
	Specialist, infecţionist, secţia boli contagioase	11.04.2008
	Specialist, neuropatolog, secţia psihoneurologică	31.12.2008
	Şef, secţia boli interne	29.12.2009
	Şef, secţia radiologie	07.10.2009
	Specialist, ftiziolog, secţia ftiziologie nr.1	09.11.2009
	Specialist, ftiziolog, secţia ftiziologie nr.2 (2 funcţii)	09.11.2009
	Specialist, ftiziolog, secţia ftiziologie nr.3	18.06.2008
Penitenciarul nr.17, or. Rezina	Şef adjunct, concomitent şef al spitalului	27.03.2009
	Şef	27.03.2009
	Specialist, terapeut	15.10.2004
	Şef, secţia de ftiziologie nr.1	15.10.2005
	Şef, secţia de ftiziologie nr.2	15.10.2005
	Specialist, ftiziolog (3,5 funcţii)	15.10.2004
	Medic - ginecolog	01.06.2009
Asistentă medicală superioară	01.06.2009	
Penitenciarul nr.18, s. Brăneşti	Felcer	10.09.2008

Deşi, pentru acordarea asistenţei medicale deţinuţilor s-a creat un grup mobil de specialişti (chirurg, psihiatru, oculist, otorinolaringolog, dermatovenerolog, infecţionist, terapeut, ftiziatru) din Instituţia penitenciară nr.16, mun. Chişinău, care pe parcursul anului 2009, au efectuat examinări medicale în toate penitenciarele din republică, insuficienţa cadrelor medicale nu poate să nu comporte consecinţe asupra calităţii asistenţei medicale acordate.

Totodată, este obligaţia serviciului medical al penitenciarului să verifice cu regularitate starea sanitaro-igienică a încăperilor şi teritoriului penitenciarului. S-a constatat, că medicii din penitenciare sînt prea rezervaţi în ceea ce priveşte prezentarea concluziilor asupra rezultatelor inspecţiei, în care s-ar conţine şi recomandări cu privire la măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru lichidarea neajunsurilor. De cele mai dese ori, medicii se limitează la lipsa plîngerilor din partea deţinuţilor.⁶⁴ În acest sens, pot fi menţionate Instituţiile penitenciare nr.2, or. Lipcani şi nr.18, s. Brăneşti.

De asemenea, au fost constatate curenţe în realizarea prevederilor art.251 alin.(3) Cod de executare, manifestate prin neîndeplinirea obligaţiei de medicul, care a efectuat examenul medical la condamnaţii de a sesiza avocatul parlamentar în cazul, în care a constatat, că condamnaţii au fost supuşi la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante sau la alte rele tratamente.

În acest sens, art.251 alin.(3) Cod de executare, cu modificările introduse prin Legea RM pentru completarea unor acte legislative nr.13 din 14.02.2008, stipulează clar, că medicul care efectuează examenul medical, are obligaţia de a sesiza *procurorul* şi *avocatul parlamentar* în cazul, în care constată, că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori la alte rele tratamente, precum şi obligaţia de a consemna în fişa medicală cele constatate şi declaraţiile persoanei condamnate în legătură cu acestea.

⁶⁴ Art.252 alin.(2) Cod de executare nr.443 din 24.12.2004, Monitorul Oficial nr.34-35/112 din 03.03.2005: *Şeful penitenciarului este obligat să ia cunoştinţă de raportul şi de recomandările medicului şi ale serviciului medical şi să întreprindă urgent măsurile necesare. Dacă şeful penitenciarului consideră că, în cadrul penitenciarului, respectarea recomandărilor este imposibilă sau că acestea sînt inacceptabile, el prezintă Departamentului instituţiilor penitenciare un raport, cu anexarea opiniei medicului sau a serviciului medical.*

Prin urmare, avocatul parlamentar nu a fost informat de medicul Instituției penitenciare nr.17, or. Rezina despre cazul de maltratare a condamnatului S.S., care în timpul vizitei preventive din 13.07.2009 se afla în celula izolatorului disciplinar și prezenta leziuni corporale vizibile.

În urma intervenției, prin care s-a solicitat pornirea unui proces disciplinar în privința medicului, care se face vinovat de această omisiune, avocatul parlamentar a fost informat de administrația penitenciarului nr.17, or. Rezina că art.251 alin.(3) Cod de executare nu prevede o asemenea obligație pentru medic, ceea ce indică faptul, că administrația penitenciarului nu ține cont de amendamentele operate în legislație. În cele din urmă, pentru îndeplinirea necorespunzătoare a obligațiilor de serviciu, felcerul de bloc A. P. a fost sancționat cu reducerea indemnizației unice cu 10%.

S-a constatat că neîndeplinirea acestei obligații, în cele mai dese cazuri, este determinată de necunoașterea standardelor consacrate în art.3 din Convenție, administrațiile penitenciarelor și cadrele medicale în argumentarea poziției invocând propria omisiune.

O situație ieșită din comun a fost constatată la 11.12.2009, în cadrul vizitei preventive la Instituția penitenciară nr.17, or. Rezina, unde condamnaților li se eliberau pentru administrare pastile „CINARIZINĂ” cu termenul de valabilitate expirat. Mai mult, în farmacia penitenciarului au mai fost depistate încă 200 de ambalaje cu pastile „CINARIZINĂ” cu termenul de valabilitate expirat. Ulterior, avocatul parlamentar a statuat asupra exercitării defectuoase a atribuțiilor de serviciu a personalului medical și conducerii penitenciarului, care în detrimentul atribuțiilor sale de serviciu sînt obligați să coordoneze și să controleze modul de prescriere, eliberare și gestionare a medicamentelor.

Pe marginea neregulilor depistate, urmare a intervenției avocatului parlamentar, Procuratura Generală a dispus începerea urmăririi penale, în baza art.327 Cod penal.

Deși, potrivit legislației naționale, asistența medicală se acordă condamnaților ori de cîte ori este necesar sau la cerere, realizarea acestor prevederi este efectuată defectuos în unele penitenciare.

În cadrul aceleiași vizite întreprinse la Instituția penitenciară nr.17, or. Rezina, condamnații în privința cărora a fost aplicată forța fizică și mijloacele speciale în cadrul perchezițiilor din 23-30 noiembrie 2009, 07 și 10 decembrie 2009, au invocat neacordarea asistenței medicale, deși solicitaseră în repetate rînduri acest lucru, inclusiv, să fie examinați, în vederea fixării leziunilor corporale existente. Doar doi dintre condamnați dispuneau de acte ce confirmau efectuarea examenului medical, însă, în ambele cazuri, actele examenului medical nu corespundeau cerințelor elementare ale consultației medicului: culegerea datelor personale, anamneza, stabilirea datelor obiective, diagnosticul și recomandările.

În acest sens, cu referire la standardele examinării persoanelor maltratate, Protocolul de la Istanbul⁶⁵ stipulează, că experții medicali implicați în investigația torturii sau a maltratării se vor comporta permanent, în conformitate cu standardele etice cele mai înalte și, în special, vor obține consimțămîntul după informare înainte de efectuarea oricărei examinări.

Examinarea trebuie să fie conformă standardelor stabilite cu privire la practica medicală. În special, examinările vor fi efectuate în condiții de confidențialitate, sub controlul expertului medical și fără prezența agenților de securitate și al altor oficiali guvernamentali. Expertul medical va pregăti prompt un raport scris care va conține date corecte și va include cel puțin următoarele:

- *circumstanțele interviuării: numele subiectului și numele și apartenența celor prezenți la examinare; timpul și data exacte; amplasarea, natura și adresa instituției (inclusiv, dacă este necesar, a camerei) unde se efectuează examinarea (de ex., centru de detenție, clinică sau casă); circumstanțele subiectului la momentul examinării (de ex., natura oricăror restrîngeri la sosire sau pe parcursul examinării, prezența forțelor de securitate în timpul examinării, comportamentul celor care însoțesc deținutul sau amenințările față de persoana care efectuează examinarea), precum și alți factori relevanți;*
- *istoria: expunerea detaliată a faptelor de către subiect, după cum el le-a declarat în timpul interviuării, inclusiv, pretinsele metode de tortură sau maltratare, timpul la care tortura sau maltratarea se pretinde că a avut loc și toate plîngerile cu privire la simptomele fizice și psihice;*

⁶⁵ Par. 83-84 din Protocolul de la Istanbul din 1999 recomandat prin rezoluția Adunării Generale a ONU 55/89 din 4 decembrie 2000, Manualul ONU de investigare efectivă și documentare asupra torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1ru.pdf

- *examinarea fizică și psihică: expunerea tuturor constatărilor fizice și psihice după examinarea clinică, inclusiv, testele diagnostice corespunzătoare și, unde este posibil, fotografiile colorate ale tuturor leziunilor;*
- *opinia: interpretarea cu privire la relația probabilă dintre constatările fizice și psihice și posibila tortură sau maltratare. Va fi dată o recomandare pentru orice tratament medical și psihologic necesar și/sau examinări ulterioare;*
- *autorii: raportul va identifica în mod clar persoanele care au efectuat examinarea și va fi semnat.*

Raportul va fi confidențial și va fi comunicat subiectului sau reprezentantului numit al acestuia. Opiniile subiectului și ale reprezentantului acestuia despre procesul de examinare vor fi solicitate și înregistrate în raport.

De asemenea, în caz de necesitate, el va fi prezentat în scris autorității responsabile de investigarea acuzației de tortură sau maltratare. Este responsabilitatea statului de a asigura, că el este transmis în siguranță acestor persoane. Raportul nu va fi disponibil nici unei alte persoane, cu excepția consimțământului subiectului sau în urma autorizării unei instanțe competente, să dispună o astfel de transmitere.

Cu referire la acordarea asistenței medicale fiziologice deținuților, în perioada implementării Programelor Naționale de control al tuberculozei, pe parcursul anilor 2001-2009, Departamentul instituțiilor penitenciare a întreprins următoarele:

- *implementarea tratamentului conform strategiei DOTS în sistemul penitenciar: în Instituția penitenciară nr.16, mun. Chișinău – pentru contingentul deținut în penitenciare și în cele 4 izolatoare de urmărire penală;*
- *pentru crearea condițiilor de detenție pentru deținuții bolnavi de tuberculoză, în anul 2003, a fost reconstruit un bloc cu 3 nivele și a fost transmis în gestiune Instituției penitenciare nr.16, mun. Chișinău, care are statut de spital - penitenciar. În urma acestei reconstrucții, realizată cu suportul financiar al Guvernului SUA prin organizația USAID și care a costat circa 650 mii \$ SUA, a fost dat în exploatare un sector de tratament al deținuților bolnavi de tuberculoză cu 300 locuri, cu deținerea în celule separate amenajate și echipate în conformitate cu prevederile normelor de asigurare a condițiilor de deținere a persoanelor bolnave;*
- *implementarea în sistemul penitenciar din anul 2005 a tratamentului tuberculozei rezistente - DOTS PLUS. Pe parcursul anului 2009, pentru extinderea numărului de condamnați incluși în tratamentul conform strategiei DOTS+, au continuat activitățile de consiliere și selectare a acestora, în rezultat fiind luați în tratament 41 de condamnați cu tuberculoză rezistentă. Cumulativ, de la demararea proiectului în tratament au fost încadrați 117 deținuți. De asemenea, în spitalul penitenciar a fost deschisă secția TB MDR cu capacitatea de 40 paturi. Grație specificului instituției penitenciare, întreaga cură de tratament (faza intensivă și faza de continuare decurge staționar). Selectarea pacienților și includerea în tratamentul TB MDR este efectuată de Coordonatorul DOTS plus în toate secțiile medicale fiziologice ale subdiviziunilor sistemului penitenciar. După semnarea de către deținut a acordului la tratament, documentele medicale sînt prezentate Comitetului Național de recrutare și incluse în Registrul unic. Începînd cu anul 2006, în instituțiile penitenciare este inițiat tratamentul DOTS+. La 01.01.2010 în tratament DOTS+ se aflau 54 deținuți (34,2%) din 158 bolnavi cu tuberculoză rezistentă, aflați la evidență în sistemul penitenciar. Rata succesului la pacienții din penitenciare a constituit 63,6%;*
- *organizarea cursurilor de instruire conform strategiei DOTS și DOTS PLUS a personalului medical din sistemul penitenciar în instituțiile abilitate ale Ministerului Sănătății;*
- *efectuarea examenului radiologic planificat de 2 ori pe an al deținuților cu acoperire de 98-99% și obligator pe parcursul a primelor 72 ore de la intrarea în penitenciar;*
- *examinarea microscopică a sputei deținuților în laboratorul civil din teritoriul de arondare a penitenciarului;*

- instalarea, cu suportul A.O. „Carlux, a 9 cabine pentru colectarea sputei în Instituțiile penitenciare nr.16, mun. Chișinău; nr.9, mun. Chișinău; nr.17, or. Rezina; nr.15, or. Cricova și nr.6, or. Soroca;
- introducerea sistemului informațional unic național de evidență a bolnavilor de tuberculoză „SYME TB” în penitenciare, cu respectarea transparenței privind situația tuberculozei la deținuți;
- deschiderea în anul 2006 a sectorului de reabilitare în Instituția penitenciară nr.9, mun. Chișinău pentru supravegherea condamnaților tratați de tuberculoză cu scopul de a depista oportun recidivele precoce și diminuarea riscului contaminării contingentului sănătos;
  - izolarea, supravegherea și tratamentul simptomatic al deținuților cu tuberculoză cronică rezistentă de restul contingentului în cadrul spitalului de fizioterapie din Instituția penitenciară nr.17, or. Rezina și consilierea continuă privitor la includerea în tratament DOTS PLUS.

Începând cu anul 2008 și pînă în prezent, datorită alocațiilor financiare de la Bugetul de Stat, deținuții bolnavi de tuberculoză sînt asigurați cu produse alimentare în măsură deplină, conform normelor minime stabilite de HG nr. 609 din 29.05.2006. De asemenea, pe parcursul anilor 2003-2007, cu ajutorul organizațiilor neguvernamentale „Caritas - Luxemburg” și „CAR-Lux” bolnavii de tuberculoză au fost asigurați cu produse alimentare, conform normelor stabilite în mărime deplină, inclusiv carne, pește, lactate, fructe, etc.

Complexul de măsuri întreprinse a contribuit la micșorarea incidenței tuberculozei la deținuți de la 495 cazuri în 2006 pînă la 192 cazuri în 2009. Totodată, prevalența deținuților cu tuberculoză s-a micșorat de circa 4 ori de la 1150 bolnavi în anul 2001 pînă la 260 bolnavi la finele anului 2009. În anul 2001, deținuții bolnavi de tuberculoză au constituit circa 11% din numărul total de deținuți, din anul 2003 acest procent se menține la nivel de circa 4%.

Potrivit recomandărilor internaționale, în sistemul penitenciar al RM este efectuată examinarea radiologică obligatorie tuturor reținuților la intrarea în sistemul penitenciar. Astfel, în anul 2006 din 524 cazuri, 20% (98 persoane) din cazurile de tuberculoză declarate de sistemul penitenciar au fost depistate grație examinării de santinelă la intrare în penitenciare. În anul 2008 se constată o creștere a ratei de depistare pînă la 25% (60 persoane) din numărul total de 245 cazuri, iar în 2009 – 42 cazuri (22%) din 192 cazuri declarate.

Alt indicator epidemiologic important, este mortalitatea prin tuberculoză. Comparativ cu anul 2001, mortalitatea prin TB la deținuți s-a micșorat de 3 ori. În anul 2008 în RM au fost înregistrate 718 cazuri de deces prin tuberculoză, dintre care 15 cazuri (2,1%) la deținuți.

Din aceste 15 cazuri notificate, în 40% s-a constatat SIDA propriu-zis (asocierea TB la deținuți cu infecția HIV). În anul 2009 în RM au fost înregistrate 784 cazuri de deces prin tuberculoză, dintre care 11 cazuri (1,4%) la deținuți. Din aceste 11 cazuri notificate, în 36,4% fiind SIDA (asocierea TB la deținuți cu infecția HIV).

Măsurile întreprinse au avut ca rezultat:

- *reducerea incidenței cazurilor noi de tuberculoză cu 76% (de la 497 cazuri în anul 2001, pînă la 119 cazuri în anul 2009);*
- *reducerea incidenței recidivelor de tuberculoză, cu tendința spre stabilizare și scădere cu 31,8% (de la 107 cazuri în 2002, pînă la 73 cazuri în anul 2009);*
- *numărul bolnavilor de tuberculoză cu formă activă s-a redus cu 68% (de la 1150 persoane în anul 2001, pînă la 260 persoane în anul 2009);*
- *mortalitatea prin tuberculoză s-a micșorat cu 77% (de la 47 cazuri în 2001, pînă la 11 cazuri în 2009).*

Pe lîngă aceasta sistemul penitenciar se confruntă cu mai multe dificultăți în depistarea și tratarea bolnavilor de tuberculoză, condiționate de deficitul de cadre medicale specializate în proporție de 50%, de lipsa echipamentului radiografic în instituțiile penitenciare, și, în special, în Izolatoarele de urmărire penală, de numărul insuficient de psihologi implicați în activitatea de susținere și consiliere psihologică a pacienților ca stimulator al aderenței acestora la tratamentul antituberculos, inclusiv, în tratamentul tuberculozei rezistente.

Concluzii și recomandări

Instituțiilor din cadrul Ministerului Afacerilor Interne

- Urgentarea soluționării problemei ce vizează îmbunătățirea condițiilor de detenție din Instituțiile speciale, aflate în subordinea Ministerului Afacerilor Interne, astfel, încât acestea să fie conforme standardelor internaționale în domeniu;
- Excluderea cazurilor de deținere îndelungată a persoanelor arestate preventiv în Instituțiile speciale ale Ministerului Afacerilor Interne, cu posibilitatea de a reîntoarce persoana în custodia poliției doar atunci când nu există o altă soluție și pentru durata cea mai scurtă de timp posibilă;
- Excluderea cazurilor de deținere a persoanelor pe parcursul nopții în locurile de detenție din cadrul Comisariatelor de poliție din sectoarele mun. Chișinău;
- Întreprinderea măsurilor pe verticală în cadrul organelor Ministerului Afacerilor Interne ce ar asigura respectarea de către colaboratorii de poliție de toate nivelurile a Legii RM cu privire la avocații parlamentari nr.1349 din 17.10.1997, în sensul acordării accesului necondiționat în locurile de detenție sau în locurile unde se pot deține persoane;
- De a explica și a-i face să înțeleagă pe colaboratorii de poliție, că tortura și tratamentele inumane aplicate deținuților, sau amenințarea cu aplicarea unui astfel de tratament sînt interzise, iar autorii acestor acte, precum și persoanele care le tolerează vor fi sancționați dur;
- De a asigura desfășurarea interogatoriilor în locurile special adaptate pentru efectuarea unor astfel de acțiuni procesuale, asigurarea dreptului deținutului la un avocat;
- De a asigura dreptul deținutului la examinări medicale amănunțite și în condiții de confidențialitate, la ieșirea și la intrarea în locurile de detenție;
- De a suplini funcțiile vacante de felcer în Instituțiile speciale ale Ministerului Afacerilor Interne;
- Punerea în responsabilitatea directă a Comisarilor de poliție a pretinselor acte de tortură, tratament inuman și degradant prin prisma art.10 (alin.3¹) CPP RM și reacționarea promptă și consecventă în aspect disciplinar și penal față de acei conducători, în subdiviziunile cărora s-a pretins aplicarea relelor tratamente și care ar pune în dificultate Guvernul, să ofere explicații plauzibile, pe marginea maltratărilor persoanelor în perioada aflării acestora în custodia poliției.

Instituțiilor din cadrul Ministerului Justiției

- De a intensifica eforturile și urgenta construcția caselor de arest, pentru a asigura executarea măsurilor preventive și a sancțiunii arestului contravențional, în condiții, ce ar împiedica aplicarea relelor tratamente față de persoanele aflate în aceste instituții;
- Întreprinderea tuturor măsurilor ce se impun, inclusiv, alocarea mijloacelor financiare suplimentare pentru asigurarea alimentării adecvate a condamnaților (calitate, diversitate și cantitate), potrivit normelor stabilite în Hotărîrea Guvernului nr.609 din 29.05.2006;
- Efectuarea unei evaluări a situației existente în Instituțiile penitenciare din republică, în vederea stabilirii și alocării mijloacelor financiare, pentru efectuarea lucrărilor de reparație capitală a blocurilor alimentare, încăperilor pentru baie, precum și sectoarelor locative;
- Efectuarea replanificării sectoarelor locative, prin divizarea dormitoarelor mari existente în unele penitenciare în unități vitale mai mici;
- Suplinirea funcțiilor vacante în serviciile medicale ale penitenciarelor cu personal medical suplimentar (medici și asistenți) pentru a asigura îngrijirea efectivă a deținuților;

- *Vegherea asupra respectării regulilor sanitar-igienice în penitenciar, asupra stării și curățeniei, îmbrăcăminte și a așternutului condamnaților;*
- *Asigurarea normei de 4 m² pentru fiecare deținut;*
- *Pregătirea sistematică a cadrelor din sistemul penitenciar, cu preponderență a celor de la escortă și supraveghere, în privința drepturilor deținuților, inclusiv, a dreptului la viață și a dreptului de a nu fi supus la tortură, tratamente inumane sau degradante, pentru a-i face să conștientizeze inadmisibilitatea manifestării unui astfel de comportament;*
- *Promovarea, în special, de către administrațiile Instituțiilor penitenciare, a unor relații constructive, care ar ocupa locul relațiilor de confruntare dintre deținuți și personal, fapt ce va scădea tensiunile, precum și va intensifica ordinea și securitatea în penitenciar;*
- *Informarea imediată a avocatului parlamentar despre cazurile, în care personalul medical al penitenciarului constată, că persoana condamnată a fost supusă la tortură, tratamente cu cruzime, inumane sau degradante ori la alte rele tratamente, precum și asupra cazurilor de moarte violentă, din motive necunoscute și deceselor în urma accidentelor de muncă;*
- *Suplimentarea posturilor din compartimentele socio-educative, cu accent pe cele de psiholog, astfel, încât toți deținuții să aibă acces efectiv la consiliere individuală, precum și posibilitatea reală de a participa la activități cultural-educative;*
- *Implicarea cu precădere a deținuților cu probleme, periculoși sau condamnați pe viață în activități cultural-educative, implicarea deținuților în stabilirea conținutului unora dintre activitățile desfășurate cu ei, astfel încât acestea să le trezească interesul;*
- *Diversificarea activităților sportive la care deținuții pot participa.*

De asemenea, este necesar:

- *De a institui o structură specializată independentă, asigurată cu resurse financiare adecvate și personal instruit, cu competențe exclusive în investigarea tuturor plîngerilor de maltratare;*
- *De a dispune efectuarea unor anchete independente, eficiente și cu celeritate a plîngerilor în care se face referință la aplicarea torturii sau aplicarea oricăror alte rele tratamente;*
- *De a asigura aplicarea în practică la investigarea cazurilor de tortură a standardelor consacrate în art.3 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, precum și a celor inserate în Protocolul de la Istanbul;*
- *De a asigura înlăturarea persoanelor potențial implicate în comiterea actelor de tortură din funcție pe parcursul desfășurării investigațiilor;*
- *De a dispune efectuarea unei anchete în toate cazurile în care persoanele fac afirmații credibile, că au fost supuse maltratării sau prezintă semne de violență, precum și în cazul, în care autoritățile sînt sesizate asupra plîngerilor de maltratare de către instituțiile medicale;*
- *De a asigura sancționarea adecvată a agenților statului care au aplicat tortura;*
- *De a asigura examinarea adecvată a recomandărilor avocaților parlamentari și întreprinderea măsurilor ce se impun, în vederea înlăturării cauzelor și condițiilor care au favorizat carențele constatate.*